

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему Удосконалення оцінки рівня фінансової безпеки

ПАТ «Запоріжжкокс» в умовах кризи

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0728

спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування

освітньої програми фінанси і кредит

спеціалізації Корпоративні фінанси

_____ О.В. Олійник

Керівник _____ к.е.н., професор Бугай В.З.

Рецензент _____ к.е.н., доцент Швець Ю.О.

Запоріжжя – 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Освітня програма фінанси і кредит
Спеціалізація Корпоративні фінанси

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

« ____ » _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Олійник Олександрі Вікторівні

1. Тема роботи: «Удосконалення оцінки рівня фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс» в умовах кризи»
керівник роботи: Бугай Володимир Зиновійович к.е.н., професор
затверджені наказом ЗНУ від 4 липня 2019 року № 1110-с.
2. Строк подання студентом роботи: 25 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності ПАТ «Запоріжжкокс», Державної служби статистики України, а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити сутність фінансової безпеки підприємства; виявити фактори впливу на фінансову безпеку підприємства; опрацювати метод експрес-діагностики як складової системи фінансової безпеки підприємства; надати організаційну характеристику та провести аналіз економічних показників діяльності ПАТ «Запоріжжкокс»; здійснити оцінку рівня фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс»; розроблення заходів забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах кризи; розробити підхід до оцінки рівня фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 11 рис., 26 табл. і 7 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Бугай В.З., к.е.н., професор	09.08.2019 р.	09.08.2019 р.
2	Бугай В.З., к.е.н., професор	13.09.2019 р.	13.09.2019 р.
3	Бугай В.З., к.е.н., професор	18.10.2019 р.	18.10.2019 р.

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2019 р. – 09.07.2019 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2019 р. – 08.08.2019 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2019 р. – 12.09.2019 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	13.09.2019 р. – 17.10.2019 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	18.10.2019 р. – 28.11.2019 р.	виконано
6.	Формування висновків	29.11.2019 р. – 10.12.2019 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	11.12.2019 р. – 24.12.2019 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	25.12.2019 р.	виконано

Студент _____ О.В. Олійник
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ В.З. Бугай
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.Ю. Кисільова
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 112 с., 11 рис., 26 табл., 2 додатки, 81 джерел.

Об'єктом дослідження є процес оцінки фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс» в умовах кризи.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження теоретико-методичних і прикладних основ оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах кризи.

Завдання: 1) на базі системного підходу визначити теоретичні засади ролі та місця фінансової безпеки підприємства в умовах кризи; 2) розкрити сутнісні та теоретичні основи щодо оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, систематизувати й узагальнити досвід організації такого управління; 3) комплексно проаналізувати рівень фінансової безпеки підприємства ПАТ «Запоріжжкокс»; 4) розробити підхід до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства в умовах кризи.

Методи досліджень: діалектичний, системний, комплексний та структурно-функціональний підхід, кількісний аналіз, аналітичний; математичного моделювання.

Одержані результати та їх новизна: 1) уточнено алгоритм заходів забезпечення фінансової безпеки підприємства та заходів з уникнення фінансових ризиків; 2) дістало подальшого розвитку оцінювання стану фінансової безпеки підприємства на основі розрахунку інтегрального показника його фінансового стану ПАТ «Запоріжжкокс» в умовах кризи.

Практичне значення мають такі розробки як: алгоритм інтегральної оцінки стану фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс» в умовах кризи.

фінансово-економічна безпека підприємства, фінансова безпека підприємства, загрози фінансовій безпеці підприємства, оцінка фінансової безпеки підприємства.

SUMMARY

Qualifying work: 112 pages, 11 figures, 26 tables, 2 applications, 81 sources.

The purpose of the qualification work is a comprehensive study of the theoretical, methodological and applied bases of assessment of financial security of an enterprise in a crisis.

This goal led to the following main tasks:

- to determine, on the basis of a systematic approach, the theoretical basis for the role and place of financial security of the enterprise in a crisis;
- to reveal the essential and theoretical foundations for assessing the level of financial security of the enterprise, to systematize and summarize the experience of organizing such management;
- comprehensively analyze the financial security level of the enterprise of PJSC "Zaporizhcox";
- to develop an approach to assessing the level of financial security of an enterprise in a crisis.

The object of the study is the process of assessing the financial security of an enterprise in a crisis.

The subject of the study is a set of theoretical, methodological and practical aspects of assessing the financial security of an enterprise in a crisis.

Research methods: dialectical, systemic, complex and structural-functional approach, quantitative analysis, analytical; mathematical modeling.

The value of the results of the master's qualification work is that the developed recommendations allow the financial service of the enterprise to obtain reliable information about the real state of financial security of the enterprise at the initial stage of the financial crisis and to put into effect specific methods and mechanisms of crisis management, thus, preventing its bankruptcy.

The results obtained and their novelty:

- 1) improved approach to assessing the level of financial security of the enterprise using a comprehensive approach;

2) the algorithm of measures for ensuring the financial security of the enterprise and measures for avoiding financial risks have been specified;

3) further developed the assessment of the financial security of the enterprise on the basis of the calculation of the integral index of its financial condition of PJSC "Zaporizhcox" in the crisis.

Developments such as: an algorithm for integrated assessment of financial security of Zaporizhcox PJSC in a crisis are of practical importance.

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE,
FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE, THREATS OF FINANCIAL
SECURITY OF THE ENTERPRISE, FINANCIAL ASSESSMENT.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	11
1.1 Поняття фінансової безпеки підприємства.....	11
1.2 Основні чинники, що впливають на забезпечення фінансової безпеки підприємства	20
1.3 Методи аналізу і оцінки фінансової безпеки підприємства.....	29
Висновки до розділу 1.....	47
2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «ЗАПОРІЖКОКС».....	49
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	49
2.2. Аналіз і оцінка фінансових ризиків підприємства.....	59
2.3 Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основи фінансової безпеки.....	69
Висновки до розділу 2.....	84
3 ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «ЗАПОРІЖКОКС».....	85
3.1 Розроблення заходів забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах кризи.....	85
3.2 Розроблення методичного підходу щодо оцінки рівня фінансової безпеки підприємства.....	95
Висновки до розділу 3.....	101
ВИСНОВКИ.....	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	105
ДОДАТКИ.....	113

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку підприємництва в Україні досить актуальною є проблема оцінки рівня фінансового стану підприємства та його захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Стан фінансової безпеки підприємства є таким явищем, що динамічно змінюється, тому доречно здійснювати ретельний аналіз фінансового стану підприємств, а також дослідити загрози, що виникають під впливом реформування національної економіки, інтернаціоналізації й глобалізації світової економіки.

Для забезпечення фінансової безпеки підприємства необхідно з'ясувати, що вкладається в це поняття, які фактори впливають на її дотримання, якими є взаємопов'язані окремі складові цієї категорії. Різноманіття аспектів щодо визначення фінансової безпеки підприємств та складність вибору оптимального варіанту її оцінки і викликають потребу щодо застосування комплексного підходу до дослідження у даному аспекті.

На сьогодні вже проведено багато досліджень щодо методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. Важливу роль у теоретичному й практичному дослідженні проблематики оцінки рівня фінансової безпеки сучасних вчених та фахівців-практиків, таких як: І. О. Бланк, О. І. Барановський, З. М. Борисенко, К. С. Горячева, О. А. Кириченко, Ковальчук, Ю.Б. Кракос, Р. О. Разгон, С. М. Фролов, О. В. Козьменко, А. О. Бойко та ін. Водночас, не дивлячись на велику кількість публікацій, залишається багато невирішених проблем стосовно оцінки фінансової безпеки вітчизняних суб'єктів господарювання, яка є основною складовою захисту від загроз на мікрорівні.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження теоретико-методичних і прикладних основ оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах кризи. Поставлена мета зумовила вирішення таких основних завдань:

- на базі системного підходу визначити теоретичні засади ролі та місця фінансової безпеки підприємства в умовах кризи;

- розкрити сутнісні та теоретичні основи щодо оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, систематизувати й узагальнити досвід організації такого управління;

- комплексно проаналізувати рівень фінансової безпеки підприємства ПАТ «Запоріжжкокс»;

- розробити підхід до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства в умовах кризи.

Об'єктом дослідження є процес оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах кризи.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах кризи.

У процесі роботи використовувались такі методи досліджень:

- діалектичний метод пізнання економічних явищ, положення економічної теорії та фінансової науки щодо фінансової безпеки суб'єкта господарювання, сучасна теорія фінансового управління;

- логічні й емпіричні методи пізнання механізмів і форм управління фінансами, а також

- методи порівняльного, факторного, економіко-математичного, статистичного, техніко-економічного аналізу, прогнозування економічних процесів, алгоритмічні методи відображення результатів досліджень.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, фахова література, матеріали наукових конференцій та періодичних видань, статистичні дані ПАТ «Запоріжжкокс», результати власних досліджень та проведеного аналізу.

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями:

- уточнено алгоритм заходів забезпечення фінансової безпеки підприємства та заходів з уникнення фінансових ризиків;

– дістало подальшого розвитку оцінювання стану фінансової безпеки підприємства на основі розрахунку інтегрального показника його фінансового стану в умовах кризи.

Значення результатів кваліфікаційної роботи магістра полягає у тому, що розроблені рекомендації дозволяють фінансовій службі підприємства отримати достовірну інформацію про реальний стан фінансової безпеки підприємства на початковій стадії фінансової кризи та ввести в дію особливі методи і механізми антикризового управління, здійснюючи, таким чином, попередження його банкрутства. Практичне значення мають такі розробки як: алгоритм інтегральної оцінки стану фінансової безпеки.

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ доповідалися й обговорювалися НА НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ: XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (Запоріжжя, 2019 р.).

ПУБЛІКАЦІЇ. За матеріалами дослідження опубліковано 3 друковані праці, у тому числі: 2 статті і 1 тези за матеріалами наукових конференцій.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Поняття фінансової безпеки підприємства

У сучасних економічних умовах діяльність підприємств, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми господарювання, схильна до постійного ризику та загроз, що пов'язані з посиленням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на їх функціонування. Постійне підвищення ризиковості господарської діяльності може спричинити значне зниження рівня фінансового стану підприємства, а майбутньому призвести до банкрутства, і тому потребує забезпечення фінансової безпеки, яка є невід'ємною складовою економічної. Тому доречно також розглянути поняття фінансово-економічної безпеки більш детально.

Важливою складовою стабільної фінансово-господарської діяльності підприємств є достатній рівень фінансової безпеки, який і є гарантією незалежності, головною передумовою їх безперебійної й стабільної діяльності, платоспроможності та розвитку, підвищення конкурентоспроможності та формування передумов інвестиційної активності. Можливість підприємства постійно розвиватися та здійснювати ефективну господарську діяльність залежить від стійкості його фінансового стану, ефективності фінансової діяльності, а також здатності протистояти різноманітним викликам, ризикам, внутрішнім та зовнішнім чинникам та загрозам. Для досягнення бажаних результатів фінансово-господарської діяльності, забезпечення стійкого та динамічного економічного розвитку, підприємство має зберігати рівень своєї безпеки, у тому числі й фінансової, на відповідно високому рівні. Власне фінансова безпека підприємства передбачає його фінансову стійкість, конкурентоспроможність та фінансову незалежність, що є важливою умовою для забезпечення життєдіяльності господарюючого суб'єкта.

Поняття «фінансова безпека» було введено у науковий обіг не так давно. У більшості наукових праць безпека розглядається як стан захищеності суспільства від різного роду небезпек. В умовах фінансових кризових явищ, які характеризуються нестабільністю зовнішнього середовища, високим рівнем фінансових ризиків, набувають актуальності комплексне дослідження та забезпечення фінансової безпеки підприємства як в поточному, так і у довготерміновому періодах. Фінансова безпека підприємства є стрижнем його економічної безпеки, оскільки забезпечує стійкість функціонування усєї економічної системи [12].

Розрізняють такі критерії визначення фінансово-економічної безпеки підприємства: функціональний, статичний і ресурсний (рис. 1.1).

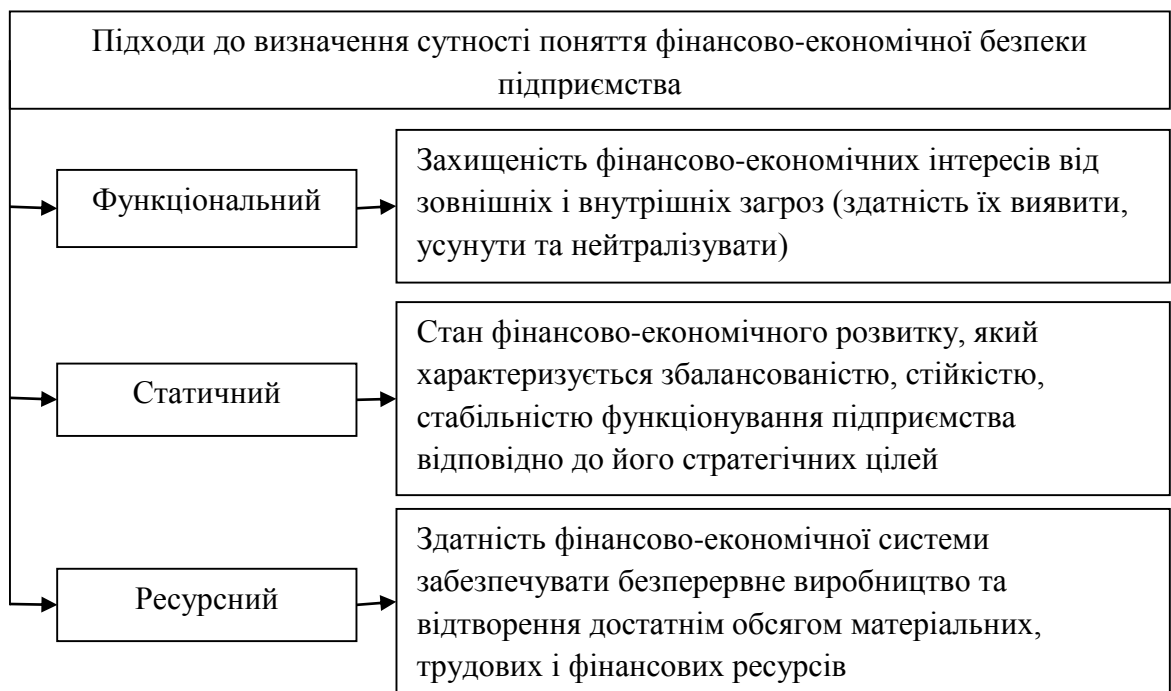

Рис. 1.1 – Підходи до визначення сутності поняття фінансово-економічної безпеки підприємства

Примітка. Джерело: розроблено на основі [48,67]

Фінансово-економічна безпека підприємства є досить складною системою, що включає певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих

на забезпечення ефективності використання матеріальних, трудових, інформаційних і фінансових ресурсів.

Фінансово-економічна безпека підприємства – це такий фінансово-економічний стан, який сприяє забезпеченню захищеності його фінансово-економічних інтересів від негативних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища та створення необхідних фінансово-економічних умов для безперервної успішної діяльності та стійкого розвитку підприємства [1-4].

Метою забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є досягнення найвищої ефективності та стабільності його функціонування і створення передумов для подальшого розвитку шляхом своєчасного виявлення та запобігання зовнішнім і внутрішнім небезпекам і загрозам.

Фінансово-економічна безпека підприємства направлена на створення відповідних умов для виявлення та подолання кризових явищ у діяльності підприємства з метою реалізації поставлених ним статутних цілей і завдань. (рис. 1.2).

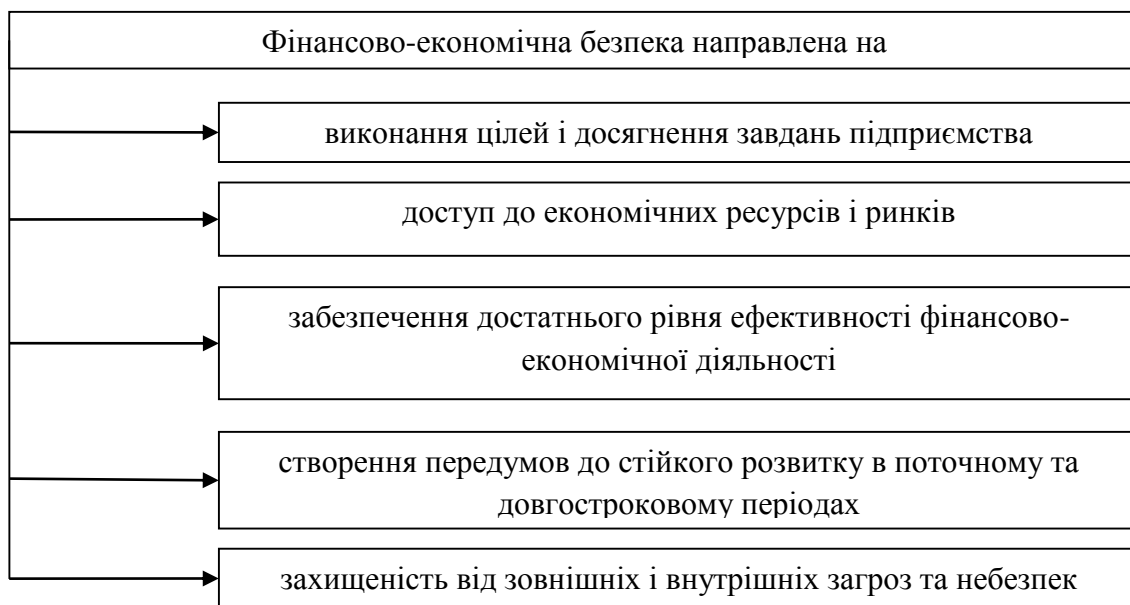

Рис. 1.2 – Роль фінансово-економічної безпеки підприємства

Примітка. Джерело: розроблено на основі [7]

Фінансово-економічна безпека підприємства направлена на створення відповідних умов для виявлення та подолання кризових явищ у діяльності підприємства з метою реалізації поставлених ним статутних цілей і завдань. Фінансово-економічна безпека підприємства є динамічною ознакою, що змінюється під впливом чинників і загроз внутрішнього та зовнішнього середовища. Роль фінансово-економічної безпеки проявляється в такому

За об'єктами (ресурсами) захисту виділяють: економічну та фінансову безпеку. Фінансово-економічна безпека підприємства як комплексне та багатогранне поняття характеризується значною складністю його системи внутрішніх і зовнішніх економічних та фінансових відносин, що відображається на видах фінансово-економічної безпеки.

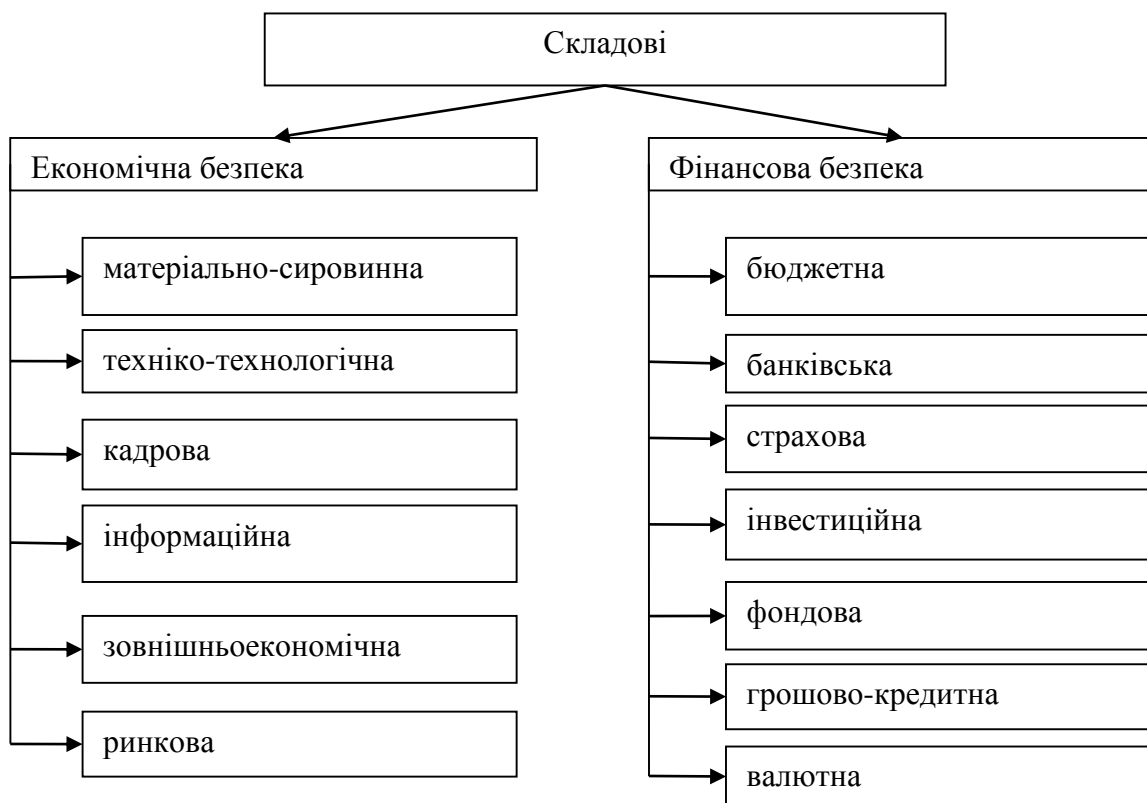

Рис. 1.3 – Складові фінансово-економічної безпеки підприємства

Складовими економічної безпеки є (рис.1.3):

– матеріально-сировинна, що відображає можливість безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції, товарів, робіт, послуг і

забезпеченість постачання сировини, комплектуючих та матеріалів належної якості;

– техніко-технологічна, яка показує наявність на підприємстві необхідної матеріально-технічної бази, використання ним нових прогресивних технологій (характеризується показниками руху та ефективності використання необоротних та оборотних активів);

– кадрова, яка характеризує наявність і забезпеченість підприємства трудовими ресурсами (показує наявність, достатність і рівень руху показників трудових ресурсів);

– інформаційна, що означає захищеність від посягань на комерційну таємницю підприємства, об'єкти його інтелектуальної власності, дотримання конфіденційної інформації працівниками підприємства;

– зовнішньоекономічна, що базується на взаємодії підприємства із зовнішніми контрагентами під час здійснення ним експортно-імпортних операцій;

– ринкова, що показує можливість захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз ринковій позиції підприємства: недобросовісної конкуренції, іміджу фірми, торгової марки, будь-яких дій, що можуть призвести до зниження частки підприємства на ринку [5-10].

Стійка та ефективна діяльність суб'єкта господарювання залежить від стану його фінансів, що і приводить до необхідності розгляду проблеми гарантування фінансової безпеки підприємства.

Існують різні підходи до визначення поняття «фінансова безпека підприємства». Умовно їх можна поділити на п'ять груп [11,12]:

– фінансова безпека підприємства як один із складників економічної безпеки підприємства з відповідними інструментами управління нею;

– фінансова безпека підприємства як самостійний об'єкт управління, здатність останнього ефективно використовувати свій ресурсний потенціал;

– фінансова безпека підприємства як певний фінансовий стан підприємства, який характеризується відповідною стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз;

– фінансова безпека підприємства як стан захищеності фінансових інтересів підприємства від різного роду загроз;

– фінансова безпека підприємства як діяльність з управління ризиками.

Крім того, окремі науковці наполягають на комплексному підході до визначення сутності цієї категорії, який поєднує вищенаведені підходи. У цілому фінансова безпека, яка характеризує забезпеченість достатнім обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення простого та розширеного відтворення і виконання фінансових зобов'язань, передбачає захищеність від зовнішніх і внутрішніх загроз для підтримки фінансово-економічних інтересів підприємства.

Фінансова безпека підприємства – одна з основних складових економічної безпеки, яка визначається як стан захищеності підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз та створення умов для подальшого максимально ефективного функціонування та сталого розвитку. Більш детально фінансова безпека підприємства поділяється на:

– бюджетну, що характеризує взаємовідносини підприємства з бюджетами різних рівнів з приводу сплати податків, зборів та обов'язкових платежів, здійснення бюджетного фінансування, отримання податкового кредиту, відшкодування податку на додану вартість тощо;

– банківську – направлену на взаємовідносини підприємства з банками щодо організації кредитних і депозитних операцій, відкриття поточних рахунків, здійснення безготівкових розрахунків тощо;

– страхову, що полягає в організації взаємовідносин підприємства зі страховими компаніями з приводу захисту його майнових інтересів;

– інвестиційну, яка показує можливість залучення, вкладення та використання інвестиційних ресурсів у розвиток діяльності підприємства;

– фондову, що характеризує ринкову привабливість цінних паперів підприємства та можливість його виходу на фінансовий ринок з метою вкладення коштів у фінансові активи;

– грошово-кредитну – щодо дотримання розрахунково-платіжної та кредитної дисципліни на підприємстві;

– валютну, що показує захищеність валютних операцій під час ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємства [12,44].

Фінансова безпека підприємства є досить складною категорією, проте набуває все більшої актуальності в сучасних умовах. В економічній літературі питанням фінансової безпеки підприємства не приділялося достатньої уваги, це можна пояснити тим, що багато питань знаходять своє віддзеркалення при розробці фінансової політики підприємства і управління фінансами підприємства, але необхідно розробити цілісний і комплексний підхід до вирішення даної проблеми [7,11]. Поняття «фінансова безпека підприємства» має право на самостійне існування і дослідження як окрема економічна категорія (табл.1.1).

Таблиця 1.1 – Підходи до трактування поняття «фінансової безпеки»

Автор	Визначення поняття
1	2
Бланк І. [4]	Кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови її фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективному періодах.
Горячева К. [12]	Фінансова безпека - це такий фінансовий стан, що характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій та послуг, які використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до зовнішніх та внутрішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечити реалізацію його фінансових інтересів, цілей та задач достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати розвиток усієї фінансової системи.

1	2
Барановський О. [3]	Фінансова безпека являє собою надзвичайно складну багаторівневу систему, яка охоплює: фінансову безпеку окремого громадянина, домашніх господарств, населення, підприємців, організацій тощо.
Кузенко Т. [6]	Фінансова безпека може бути визначена як стан найбільш ефективного використання інформаційних, фінансових показників, ліквідності та платоспроможності, рентабельності капіталу, що знаходиться в межах своїх граничних значень.
Некрасенко Л. та Рибалко Ю. [48]	Фінансова безпека підприємства – це складова економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованістю на ефективний і сталий розвиток.

На нашу думку, фінансової безпеки підприємства – це важлива складова економічної безпеки, суть якої полягає в здатності забезпечити ефективне використання ресурсів підприємства під впливом зовнішніх та внутрішніх загроз. Тобто, фінансова безпека представляє такий стан підприємства, який:

- дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді;
- задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення підприємства;
- забезпечує фінансову незалежність підприємства, достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень [43,44].

Ми вважаємо, що дані визначення найбільш чітко характеризують сутність фінансової безпеки, проте не досить доречно ототожнювати фінансову безпеку лише з фінансовим станом суб'єктів господарювання, адже саме безпека – це можливість протистояти певним внутрішнім та зовнішнім загрозам та ризикам.

Тому доречно навести трактування поняття «фінансова безпека підприємства» як стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз,

який забезпечує його самозбереження та розвиток у поточній та стратегічній перспективах.

Серед функціональних складових економічної безпеки фінансова складова займає важливе місце, тому що при ринкових умовах господарювання фінанси є певним «двигуном» будь-якої економічної системи й передбачають досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів.

Фінансова безпека підприємства в системі його економічної безпеки характеризується сукупністю індикаторів, а саме:

- ефективністю управління (рентабельність діяльності),
- платоспроможністю і фінансовою стійкістю,
- діловою активністю, ринковою стійкістю (ефективністю використання майна),
- інвестиційною привабливістю.

Формування системи фінансової безпеки на підприємстві повинне передбачати взаємозв'язок чітко визначених цілей і завдань кожного рівня управління, при цьому вибираючи оптимальні шляхи реалізації рішень.

Таким чином, дослідивши різні підходи до визначення поняття, ми вважаємо, що фінансова безпека підприємства – це один із найважливіших якісних складових економічної безпеки підприємства, такий рівень захищеності та стабільності фінансової діяльності, що відображає здатність підприємства до формування оптимальних умов розвитку відповідно до поставленої стратегії підприємства, стабільного забезпечення фінансовими ресурсами для ефективної діяльності, протистояння ризикам та загрозам в сучасних умовах та забезпечення стійкого сталого розвитку в майбутньому.

1.2 Основні чинники, що впливають на забезпечення фінансової безпеки підприємства

У сучасних умовах господарювання в Україні на фінансово-економічну безпеку підприємств впливають чимало негативних чинників: збереження високого рівня тінізації економіки; зростання конкуренції, як з боку вітчизняних, так і іноземних виробників; недосконалість чинного законодавства у сфері ліцензування, захисту комерційної таємниці, охорони інтелектуальної власності, банкрутства та інших; високий рівень монополізації ринків; відсутність досвіду формування системи управління фінансово-економічною безпекою у вітчизняних власників та керівників підприємств.

Уникненню визначених недоліків допоможе використання ресурсно-функціональний підхід. Застосовуючи його, запропонуємо власне визначення. Отже, фінансова безпека підприємства – це його здатність послаблювати, ухилятися, уникати небезпек та загроз зовнішнього і внутрішнього середовищ, що можуть спричинити фінансовий збиток, змінити структуру капіталу або примусово ліквідувати підприємство та захищати фінансові інтереси підприємства, забезпечувати рівноважний і стійкий фінансовий стан.

Результатом досягнення та утримання належного рівня фінансової безпеки підприємства є можливість на ранніх стадіях визначати проблемні місця у діяльності, нейтралізувати кризові ситуації та самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до генеральної стратегії підприємства, тобто забезпечувати реалізацію управлінських рішень у фінансовій сфері його діяльності, за умов нестабільного середовища, ризику та конкуренції.

Перед фінансовою складовою фінансової безпеки підприємства ставляться такі основні завдання [7,12,67]:

1. Ідентифікація небезпек і загроз фінансовій безпеці підприємства та їх класифікація.
2. Визначення індикаторів фінансової безпеки підприємства.
3. Розробка системи моніторингу за фінансовою стійкістю і безпекою.

4. Розробка заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки підприємства як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді.

5. Контроль за виконанням заходів.

6. Оцінка і аналіз виконання заходів; коригування індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань.

Першим завданням у забезпеченні фінансової безпеки підприємства є ідентифікація та класифікація деструктивних чинників, що впливають на її стан. Наявне у науковій літературі дослідження небезпек і загроз фінансовій безпеці за окремими показниками, індикаторами і вимірами є недостатнім. Ось чому виникає потреба комплексного відображення ознак, індикаторів і вимірів стосовно кожної конкретної небезпеки і загрози фінансовим інтересам); виділення головних елементів наявних або потенційних небезпек і загроз; послідовність оціночних заходів; можливість вжиття необхідних запобіжних, попереджувальних, профілактичних або корегуючих заходів щодо виявлених чи потенційно можливих небезпек і загроз.

При розгляді фінансової безпеки підприємства логічно виділяти макро- і мікроекономічний, зовнішній і внутрішній аспекти.

На макрорівні фінансова безпека підприємства визначається: ступенем розвитку ринку капіталів, мірою відкритості внутрішнього ринку, розмаїттям фінансових інструментів, обсягом і вартістю запозичення, залежністю від конкретного джерела, збалансованістю структури запозичень по строках і валютах, ступенем ризиків ринкових коливань, гарантованістю розміщення конкретних фінансових інструментів, наявністю інформації про емітентів та кредитних історій, схильністю населення до операцій з фондовими цінностями, концентрацією інтелектуальних ресурсів, задіяних у розвитку фінансового ринку, характером фінансово-кредитної політики, соціально-економічною і політичною стабільністю, організацією нормального обміну фінансовими ресурсами між галузями, регіонами, країнами.

Для виявлення позитивного чи негативного напрямку окремого чинника фінансової складової економічної безпеки необхідно здійснити аналіз

фінансової звітності і результати роботи підприємства (платоспроможність, фінансову незалежність, структуру й використання капіталу та прибутку тощо). Під час оцінки фінансової безпеки передусім звертають увагу на зниження ліквідності, підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості, зниження фінансової стійкості підприємства. Індикаторами фінансової безпеки підприємства є граничні значення таких показників: коефіцієнта покриття, коефіцієнта автономії, рівня фінансового левериджу, коефіцієнта забезпеченості відсотків до сплати, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, середньозваженої вартості капіталу, показника розвитку компанії, показників диверсифікованості, темпів зростання прибутку, обсягу продажів, активів, співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості тощо.

Показниками оцінки є:

- надлишок або нестача власних оборотних засобів, які необхідні для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних із господарською діяльністю підприємства;

- надлишок або нестача власних оборотних засобів, а також середньорічних і довгострокових кредитів та позик;

- надлишок або нестача загальної величини оборотних засобів.

Узагальнюючи наявні підходи до групування чинників впливу на фінансову складову, які надаються різними економістами, запропонуємо власну класифікацію небезпек і загроз, що впливають на фінансову стійкість і безпеку підприємства (рис. 1.4).

Загрози фінансовій безпеці підприємства

1. Загрози макросередовища

- стагнація або кризовий стан національної економіки; високий рівень інфляції; низька купівельна спроможність населення;
- недосконалість господарського законодавств; високий рівень податкових ставок; коливання курсів валют; девальвація національної грошової одиниці; несприятливий інвестиційний клімат;
- нерозвиненість фінансової інфраструктури; енергетична залежність від інших країн світу; дефіцит або відсутність власних природних ресурсів; несприятливі міжнародні угоди, рішення або дії з боку окремих іноземних держав (економічна блокада, ембарго тощо);
- надзвичайні ситуації та стихійні лиха; зниження кількісних та якісних характеристик трудових ресурсів; форс-мажор.

2. Загрози мікросередовища

- з боку постачальників: зрив, неналежне виконання укладених договорів; відмова від співробітництва; низька якість сировини, комплектуючих матеріалів; високий рівень цін; неритмічність постачання;
- конкурентів: жорстка цінова та нецінова конкуренція; застосування її недобросовісних форм, зокрема недобросовісної реклами; копіювання товарного знаку чи товарної марки; переманювання цінних кадрів та клієнтури конкурентами; комерційний шпіонаж; недружні захоплення та поглинання;
- споживачів: розрив договірних відносин; відмова від відвантаженої продукції; затримка її оплати; неплатоспроможність, банкрутство дебіторів; зміна смаків та уподобань споживачів;
- органів державної та місцевої влади: дискримінація підприємства; корупція посадових осіб; надання податкових та інших пільг конкурентам та інші;
- банків: високий рівень кредитних ставок; жорсткі умови надання кредитів; неналежний розвиток окремих банківських послуг;
- контактних аудиторів підприємства: поширення будь-якої інформації, що може негативно вплинути на діловий імідж підприємства; висунення вимог, які суперечать фінансово-економічним інтересам підприємства.

Рис. 1.4 – Фактори впливу на стан фінансової безпеки підприємства

Примітка. Джерело: розроблено на основі [7,8]

Можна виділити наступні головні загрози фінансовій безпеці підприємства внутрішнього середовища [17,67]:

1) У загальній системі управління підприємством:

- невизначеність місії та цілей розвитку;
- невідповідність їм організаційної структури;

- низька кваліфікація управлінського персоналу;
- відсутність належної мотивації працівників;
- нечітка або взагалі нерозроблена система відповідальності керівників та працівників;

- прийняття необґрунтованих господарських рішень;
- зосередження управління і права власності в одних руках; конфлікти між управлінськими кадрами і трудовим колективом.

2) У сфері фінансового менеджменту - недосконала його організація:

- відсутність чи неефективність фінансового планування та контролю;
- неефективне управління активами та капіталом;
- ризикова політика фінансування;
- дефіцит фінансових ресурсів;
- незбалансованість грошових потоків;
- неправильна політика використання прибутку;
- недиверсифікована фінансова діяльність;
- високий рівень ризику портфеля фінансових інвестицій;
- зниження інвестиційної активності;
- зменшення рентабельності інвестиційних проектів, портфеля фінансових інвестицій;

- відсутність або недостатній обсяг резервних та страхових фондів.

3) У виробничій підсистемі:

- незадовільний техніко-технологічний рівень виробництва;
- зношеність основних фондів;
- незавантаженість виробничих потужностей;
- простої обладнання;
- високий рівень і неоптимальна структура виробничих витрат.

4) У маркетинговій підсистемі:

- невідповідність ринковій ситуації стратегії маркетингу;
- нехтування маркетинговими дослідженнями;

- обмежена товарно-асортиментна політика;
- необґрунтована цінова політика;
- низька конкурентоспроможність продукції;
- відсутність або неефективність маркетингових комунікацій;
- неправильна збутова політика; високий рівень збутових витрат.

В економічних дослідженнях під чинником прийнято розуміти умови, що є необхідними та визначальними для даного процесу (явища), а також причини, що безпосередньо обумовлюють його виникнення або отриманий результат. Виходячи з цього визначення, під чинником фінансово-економічної безпеки підприємства слід розуміти будь-який елемент (сукупність елементів) внутрішнього чи зовнішнього середовища підприємства, які обумовлюють її рівень.

В умовах кризи активізується багато з вищенаведених загроз фінансовій безпеці підприємства, особливо з числа зовнішніх.

Фінансова безпека підприємства постійно піддається впливу різного роду загроз. Ідентифіковані й потенційні загрози фінансовій безпеці підприємства умовно можна поділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішні загрози не залежать від діяльності підприємства; їх можна лише врахувати (якщо вони ідентифіковані) при організації діяльності підприємства. Такі загрози відносяться до чинників ризику зовнішнього для підприємства середовища. Внутрішні загрози викликані діяльністю самого підприємства: системою організації такої діяльності, рівнем фінансового менеджменту, кваліфікацією його керівництва (як вищої, так і середньої ланки) [1,5,7].

Будь-яка підприємницька діяльність безпосередньо пов'язана з різного роду ризиками, які викликані невизначеністю ситуації. Невизначеність зазвичай зростає в міру зростання періоду часу, на який розрахована дія того чи іншого рішення, прийнятого підприємцем. Тому вважається, що ризики підприємницької діяльності зростають зі зростанням невизначеності ситуації (наявністю багатьох альтернативних варіантів рішення) та періоду часу, впродовж якого прийняте рішення впливатиме на діяльність підприємства.

До складу ризиків, що спричиняють загрозу фінансовій безпеці підприємства в умовах кризи, можна зарахувати:

- ризик втрати ліквідності й платоспроможності;
- ризик втрати фінансової стійкості;
- ризик отримання збитків від підприємницької діяльності (або окремих її видів – операційної, інвестиційної чи фінансової діяльності);
- ризик зниження рівня оборотності капіталу;
- інші види ризиків.

Більшість науковців вважає, що поняття «ризик» і «загроза» є тотожними і фактично не відрізняються за сутністю. Однак окремі економісти з цим не погоджуються, оскільки вважають, що це все ж таки різні поняття, хоча й зберігають зв'язок одне з одним: коли існує загроза впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, то при прийнятті певних рішень виникає ризик втрати фінансової стійкості й неможливості досягнення запланованих результатів. Вважаємо за доцільне погодитись із тим, що поняття «ризик» і «загроза» дещо відрізняються за характером прояву: загрози фінансовій безпеці підприємства характеризують певні небажані для підприємства події, а ризики – ймовірність їх настання [18,35].

Будь-яке підприємство в процесі своєї діяльності, особливо в кризових умовах стикається з великою кількістю загроз своїй фінансовій безпеці, на які має адекватно реагувати. Умовно їх можна поділити на ідентифіковані та потенційні, а також зовнішні та внутрішні [59,62]. Останнього часу активізувалося багато факторів, які спричиняють загрозу та негативно впливають на рівень фінансової безпеки вітчизняних підприємств. Це фактори як макро-, так і мікрорівня, які раніше були недооцінені власниками або керівними менеджерами підприємств, а зараз фактично призвели до погіршення рівня платоспроможності промислових підприємств, зростання кількості збиткових підприємств з числа великих і середніх за розмірами (особливо металургійних, хімічних та машинобудівних), суттєвого скорочення обсягів їх офіційної діяльності, перетоку капіталу до так званого

«тіньового» сектору економіки, що надалі може призвести до руйнації науко- та капіталомісних виробництв в економіці України.

Процес управління фінансовою безпекою повинен включати комплекс заходів щодо моніторингу зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, діагностики кризових процесів, оцінка рівня ризику та його можливого наслідку.

Варто зазначити, що недоліками сучасної системи управління фінансовою безпекою в умовах кризи є непристосованість фінансового менеджменту до стрімкого розвитку економічних і політичних процесів як в країні, так і за її межами. Найчастіше відбувається боротьба з негативними результатами зовнішніх та внутрішніх ризиків, а не попередження настання потенційного ризику. Посилення довгострокової фінансової стратегії дозволить нейтралізувати ризик раніше, ніж він вплине на ряд факторів. Досягнення достатнього рівня фінансової безпеки вказує на стабільний розвиток підприємства та його здатність протистояти фінансовим загрозам.

Отже, відхилення показника фінансової безпеки від еталонного може сигналізувати про певні прогалини в його функціонуванні, що є поштовхом для проведення аудиту фінансового стану підприємства та удосконалення механізму нейтралізації ризику.

В умовах економічної кризи для ефективної роботи системи фінансово-економічної безпеки необхідна своєчасна і достовірна інформація про загрози та фактори, які існують в даний час у зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства. Для того, щоб мати таку інформацію, необхідно створити підрозділ інформаційно-аналітичного забезпечення який здійснює постійний моніторинг та аналіз процесів, які відбуваються як всередині підприємства, так і за його межами.

Для ефективного впровадження фінансової безпеки на підприємстві необхідно розробити та успішно впровадити механізм забезпечення економічної безпеки, який включає у себе: інструменти забезпечення фінансової безпеки, методи забезпечення фінансової безпеки підприємства,

важелі забезпечення фінансової безпеки підприємства та систему інформаційно-аналітичного забезпечення такої безпеки.

Сутність фінансово-економічної безпеки в умовах кризи полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; спрямованістю на ефективний і сталий розвиток [41,43].

Тому механізм фінансової безпеки підприємства дозволяє:

- забезпечити фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність та достатню фінансову незалежність підприємства у довгостроковому періоді;

- забезпечити оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства;

- ідентифікувати зовнішні і внутрішні небезпеки та загрози фінансовому стану підприємства та розробляти заходи для їх вчасного усунення;

- самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію розвитку;

- забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємства;

- забезпечувати достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень;

- забезпечувати захищеність фінансових інтересів власників підприємства.

Таким чином, забезпечення фінансової безпеки в умовах кризи є одним із пріоритетних завдань керівництва підприємства. Досягнення високого рівня фінансової безпеки підприємства є інтегрованим показником, оскільки на нього впливають усі чинники діяльності підприємств, тобто він залежить від інших складових економічної безпеки підприємства. Недосконалість фінансового ринку, законодавчої бази та специфіка функціонування української економіки ще більше загострюють проблеми забезпечення

фінансової безпеки і виділяють її як важливу складову в системі економічної безпеки підприємства.

1.3 Методи аналізу і оцінки фінансової безпеки підприємства

Система фінансової безпеки, яка є невід'ємним елементом загальної економічної системи, повинна забезпечувати безпеку функціонування та розвитку всіх важливих складових елементів економічної системи, а також здійснювати постійний моніторинг її стану. Коли виявлені відхилення від нормативного (рекомендованого) стану, система безпеки повинна надавати інформацію про внутрішні причини та наслідки цих відхилень, а також про можливі напрями повернення до нормативного стану економічного суб'єкта й запобігання подібним ситуаціям у майбутньому.

Для забезпечення фінансово-економічної безпеки економічного суб'єкта необхідно визначити пріоритетні фінансові інтереси, сформувавши цільову програму функціонування, а також визначити систему внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці. Система управління безпекою економічного суб'єкта включає механізм, який являє собою сукупність основних елементів впливу на процес розроблення та реалізації управлінських рішень із захисту фінансових інтересів від різноманітних загроз.

Система фінансової безпеки економічного суб'єкта є динамічною, а її стан у будь-який момент можна описати за допомогою сукупності показників, значення яких отримують із фінансової звітності. Водночас система фінансової безпеки економічного суб'єкта є складною системою, тобто зміна структури, зв'язків і поведінки окремих складників системи впливає на решту її складників і спричиняє зміну системи в цілому [33]. Для моніторингу системи фінансової безпеки економічного суб'єкта, вивчення кількісного впливу чинників на стан фінансової безпеки, забезпечення ефективного управління фінансовою безпекою доцільно використовувати інструментарій економіко-математичного моделювання. Особливого значення в економічній

практиці набувають моделі, що прогнозують значення основних параметрів економічної системи і дозволяють одночасно обґрунтовувати управлінські рішення та забезпечувати дієвий контроль за станом системи.

З-поміж економіко-математичних методів і моделей, за допомогою яких досліджують стан фінансової безпеки економічного суб'єкта, досить часто використовують економетричні методи. Це зумовлено стохастичним характером чинників функціонування економічного суб'єкта та загроз його фінансовій безпеці. Застосування різноманітних методів кореляційно-регресійного аналізу дозволяє визначити вплив зміни ринкового середовища на значення показників фінансової діяльності економічного суб'єкта, аналізувати причинно-наслідкові зв'язки між економічними змінними, здійснити пошук нових, покращених альтернатив розвитку економічного процесу, розглянути декілька можливих варіантів майбутнього стану економічної системи [16,54].

Метою застосування економетричних моделей для дослідження економічних систем є вивчення зв'язків між економічними змінними (параметрами системи, чинниками зовнішнього середовища) та отримання прогнозних значень цих змінних. В основу прогнозування розвитку економічної системи покладено припущення про незмінність умов її функціонування та сталий характер тенденції досліджуваних змінних у майбутньому.

Для побудови економетричних моделей необхідно якісно аналізувати найбільш значущі чинники, які за логікою економічних зв'язків впливають на показники функціонування системи. Методика реалізації індикаторного підходу до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки економічного суб'єкта. Вимоги до інтегрального показника фінансово-економічної безпеки [17;40]:

– забезпечувати комплексний підхід під час проведення оцінки, спрямованої на отримання узагальненого показника безпеки;

– до складу інтегрального показника включати часткові показники, які характеризують стан кожної складової фінансової безпеки окремо;

– основний зміст інтегральної оцінки повинен полягати у висновках, отриманих при дослідженні часткових показників, які характеризують стан кожної складової фінансової безпеки;

– необхідно забезпечити порівнянність часткових показників, які використовуються для побудови інтегрального показника, оскільки вони мають різні одиниці виміру.

У теорії та практиці фінансового менеджменту існує значна кількість методів, які застосовуються для визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. У ході аналізу фахової літератури [9] було визначено, що досліджені методики визначення рівня фінансової безпеки підприємства можна розділити на декілька груп (рис.1.5).

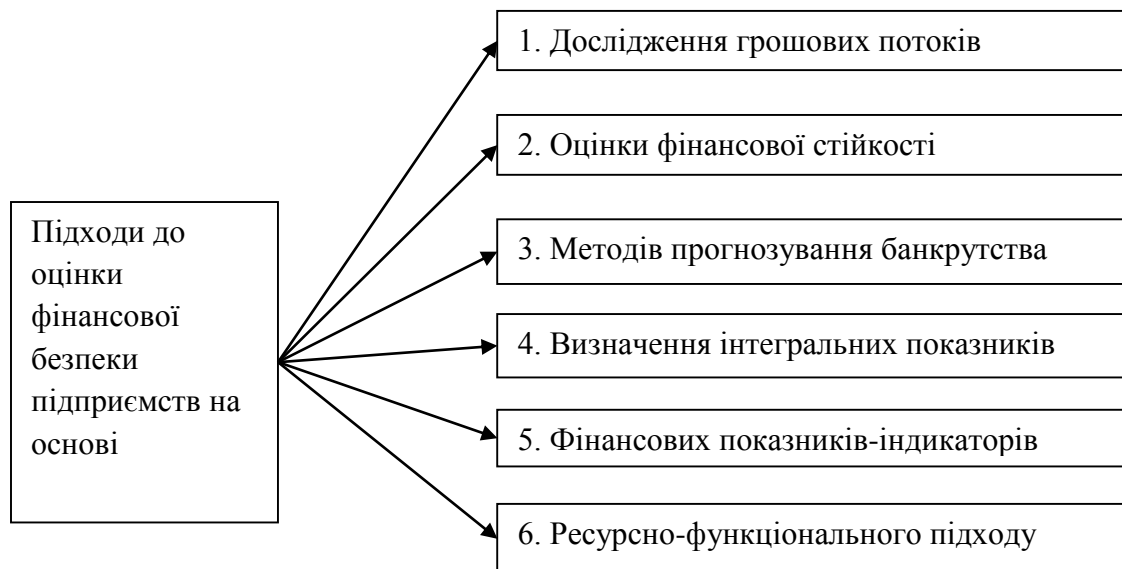

Рис. 1.5 – Групування методів оцінки рівня забезпечення фінансової безпеки підприємства

Примітка. Джерело: розроблено на основі [33,42]

У методиках першої групи оцінку фінансової безпеки підприємства пропонується здійснювати на основі дослідження грошових потоків

підприємств, у методах другої групи досліджують рівень фінансової стійкості, у методах третьої групи визначають рівень банкрутства, четверта група – визначаються інтегральні показники, п'ята – досліджується динаміка показників-індикаторів, шоста – ресурсно-функціональний підхід [6].

Загалом, методи, що охоплюють далеко не всі сфери і тому оцінити вплив на стан фінансової безпеки підприємства різних сфер є недоречним. Крім того, зазначений підхід використовує абсолютні показники, які є менш інформативними, ніж відносні. Найчастіше зазначений метод використовується для визначення оперативних цілей

В науковій літературі зустрічаються різноманітні підходи до визначення методики оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. Так, індикаторний підхід передбачає порівняння фактичних значень показників фінансової безпеки з граничними значеннями індикаторів її рівня [7; 8]. За такого підходу найвищий рівень фінансової безпеки підприємства досягається за умови, що вся сукупність індикаторів знаходиться в межах порогових значень, а порогове значення кожного з індикаторів досягається не на шкоду іншим і має обґрунтований фінансовий підхід. Цей підхід слід визнати доцільним і виправданим. У той же час використання цього підходу залежить в основному від визначення порогових значень, які залежать від стану зовнішнього середовища, на яке підприємство майже не може впливати, а тільки пристосовуватися до його умов. Крім того, дуже важко визначити для підприємств ці порогові рівні, до того ж, вони будуть різними для кожного окремого підприємства.

Для оцінювання економічної безпеки підприємства важливо правильно розробити методику її проведення, що передбачає аналіз різних аспектів економічної діяльності підприємства, її підсистем. Крім того, аналіз повинен мати динамічний характер. Усе це зумовлює природа категорії економічної безпеки.

В науковій економічній літературі відсутній єдиний підхід щодо методики проведення оцінювання економічної безпеки підприємства,

відповідно необхідним є формування переліку вимог, якому має відповідати методика оцінки рівня економічної безпеки вітчизняних підприємств, а саме:

1) Динамічність (врахування змінного середовища існування підприємства).

2) Репрезентативність (відображення найбільш суттєвих показників, що впливають на рівень економічної безпеки підприємства).

3) Достовірність (адекватність відображення стану складової безпеки).

4) Інформаційна доступність (використання під час розрахунку офіційних статистичних даних, звітності підприємства та публічних експертних оцінок).

5) Врахування найбільш важливих складових економічної безпеки для підприємства.

Основні етапи аналізу ризиків, що обґрунтовують формування ефективного комплексу заходів фінансової безпеки економічного суб'єкта [7, 8]:

1) Перший етап – вибір «точки відліку» – опис життєво важливих інтересів: стратегічних і поточних цілей для довільно обраного стану економічного суб'єкта (планового або функціонуючого).

2) Другий етап – визначення аспектів діяльності, уразливих в об'єкті, що захищається. Для всіх параметрів і напрямів діяльності, визначених на першому етапі, необхідно встановити, які небезпеки можуть загрожувати кожному з них і що може бути їх причиною;

3) Третій етап – оцінка вірогідності прояву (частоти реалізації) кожної з загроз. При цьому використовується один з таких методів або їх поєднання:

– метод емпіричної оцінки числа проявів загрози за деякий період шляхом накопичення масиву даних про них;

– метод безпосередньої реєстрації проявів загроз (застосовується для оцінки вірогідності систематичних загроз як подій, що часто повторюються).

4) Четвертий етап – оцінка втрат, очікуваних внаслідок реалізації будь-якої з загроз безпеці. Очікувані розміри втрат слід розглядати як якусь

функцію від рівня надійності методів захисту, вживаних у системі безпеки. Тому, вибираючи методи захисту, необхідно виходити з оцінок потенційного збитку, обґрунтованих розрахунками;

5) П'ятий етап – аналіз можливих методів захисту з оцінкою їх вартості та ефективності.

Вибір сукупності вживаних методів захисту (організаційних, програмних, технічних, фінансових), кожен з яких можна реалізовувати різними способами (заходами), зумовить відповідний рівень надійності системи захисту, її вартість, розміри втрат від можливого прояву загроз, а отже, і ефективність цієї системи. Систему фінансової безпеки економічного суб'єкта потрібно досліджувати з врахуванням нестабільного розвитку економічних процесів, зокрема в умовах макронестабільності фінансового ринку (фінансової кризи), коли практично всі економічні суб'єкти опинились у загрозливій фінансовій ситуації. Найбільш поширеним є підхід на основі використання фінансових показників-індикаторів, або індикаторний підхід. Він полягає у розрахунках та аналізі показників та коефіцієнтів, які описують фінансовий стан суб'єкта господарювання. Даний метод є найпростішим, проте дає змогу досить точно визначити негативні зміни діяльності підприємства. Проте варто зазначити, що в Україні відповідними державними установами розроблена нормативна база в цілому для національної економіки без врахування особливостей господарювання підприємств різних галузей [57]. Тому використання їх в практиці господарювання часто не дає очікуваних результатів.

Дослідження свідчать, що можливо швидко оцінити загальний фінансовий стан підприємств, аналізуючи темпи зростання показників відповідно до попередніх періодів. Вважаємо, що для оцінки фінансової безпеки підприємства належать такі індикатори (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Індикатори оцінки фінансової безпеки підприємства

Назва	Показник
-------	----------

Оцінка ефективності управління	Рентабельність активів, власного капіталу, продукції, загальна рентабельність продажу з валового прибутку
Оцінка платоспроможності та фінансової стійкості	Коефіцієнт поточної ліквідності, абсолютної ліквідності, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості, коефіцієнти забезпечення власними обіговими коштами та маневреності власного капіталу
Оцінка ділової активності	Показники оборотності активів, основних засобів, оборотних активів, грошових коштів, власного капіталу
Оцінка ринкової стійкості	Коефіцієнти автономії, фінансового ризику, маневреності оборотних активів, мобільності, індекс постійного активу
Оцінки інвестиційної привабливості	Коефіцієнт чистої виручки, показник чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, показник маржі прибутку

Примітка. Джерело: розроблено на основі [20,6]

Для аналізу рівня фінансової безпеки підприємства доречно визначити методи їх оцінки, які можна згрупувати на основі [10,71]:

- оцінки фінансової стійкості підприємства – аналіз показників фінансової стійкості підприємства та визначення його платоспроможності;
- прогнозування настання банкрутства – оцінюється за допомогою моделей прогнозування банкрутства;
- ресурсно-функціонального підходу – є доволі обмеженим методом, який фактично ототожнює фінансову безпеку з використанням фінансових ресурсів, що не враховує інші аспекти діяльності підприємства;
- визначення інтегральних показників – відбір певних показників, які найбільш точно характеризують підприємство, в єдиний інтегрований до певної галузі;
- оцінки фінансових показників-індикаторів – розрахунок показників та порівняння їх з нормативними значеннями.

Кожна із запропонованих ученими методик цього напрямку оцінювання потребує аналізу й уточнення. Наведемо деякі підходи щодо оцінки рівня фінансової безпеки підприємства (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Аналіз методичних підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства

Автор (джерело)	Підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства
С. М. Фролов, О. В. Козьменко, А. О. Бойко [67]	<p>Інтегральний показник рівня фінансово-економічної безпеки економічного суб'єкта розраховується за формулами:</p> $S_0 = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n (d_{j0} - \bar{d}_0)^2}, \quad (1.1)$ <p>де d_{j0} – відстань між стандартизованими значеннями показників j-ї групи та їх пороговими (еталонними) значеннями. Інтервали якісної оцінки інтегрального показника рівня фінансово-економічної безпеки: 0,1–0,35 - низький, 0,36–0,7 – задовільний.</p>
С. Н. Ільяшенко [22]	<p>П'ять рівнів фінансової безпеки підприємства:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) абсолютний: $\pm E_c \geq 0, \pm E_t \geq 0, \pm E_n \geq 0$; 2) нормальний: $\pm E_c \approx 0, \pm E_t \geq 0, \pm E_n \geq 0$; 3) хиткий: $\pm E_c < 0, \pm E_t \geq 0, \pm E_n \geq 0$; 4) критичний: $\pm E_c < 0, \pm E_t < 0, \pm E_n \geq 0$; 5) кризовий: $\pm E_c < 0, \pm E_t < 0, \pm E_n < 0$. <p>Де $\pm E_c$ – надлишок (+) чи брак (-) власних обігових коштів (E_e), необхідних для формування запасів і покриття витрат (Z), пов'язаних із господарською діяльністю підприємства; $\pm E_c = E_e - Z$, $\pm E_t$ – надлишок чи брак власних обігових коштів, а також середньо- і довготермінових кредитів і позик (K); $\pm E_t = (E_e + K) - Z$, $\pm E_n$ – надлишок чи брак власних обігових коштів, а також довго-, середньо- та короткотермінових кредитів та позик (K_t).</p>
Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон [25]	<p>Передбачає визначення комплексного показника оцінювання за кожним складником фінансової безпеки підприємства методом динамічного рейтингового оцінювання:</p> $S_j = \sum_{i=1}^m \frac{K_{ij}}{m \times N_{ij}} \quad (1.2)$ <p>де S_j – комплексний показник за j-м складником фінансової безпеки підприємства; m – кількість показників, які використовують для оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства за j-м складником; N_i – нормативний рівень для i-го коефіцієнта j-го складника; K_i – фактичне значення i-го коефіцієнта j-го складника.</p>

Отже, нами було розглянуто існуючі моделі оцінювання економічної безпеки підприємства, кожна з яких має як переваги, так і недоліки. Разом з тим, неможливо достовірно оцінити стан економічної безпеки підприємства, не враховуючи економічні процеси та явища, які відбуваються в Україні і безпосередньо спричиняють вплив на рівень і компоненти економічної безпеки.

Управління фінансовою безпекою в теоретичному розумінні є сукупністю трьох складових: процесу управління, організації управління та інформації. З іншого боку, управління фінансовою безпекою неможливе без відповідної організаційної структури як системної сукупності підрозділів і взаємозв'язків між ними. Тому управління фінансовою безпекою є одночасно і процесом, у перебігу якого реалізуються відповідні функції, і системою, яка через організаційну структуру здійснює ці функції.

При цьому інформація стає сполучною ланкою між складовими управлінського процесу. Усі вище перелічені елементи управління фінансовою безпекою в сукупності утворюють механізм управління. Як і кожна керуюча система, система управління безпекою передбачає наявність певного об'єкта управління. При побудові загальної системи цього управління його об'єктом є фінансова діяльність підприємства в цілому.

Система управління фінансовою безпекою підприємства повинна бути комплексом взаємозалежних збалансованих рішень як у сфері забезпечення захисту фінансових інтересів суб'єкта господарювання, так і в управлінні його фінансової діяльності. А також враховувати альтернативні шляхи гарантування безпеки підприємства та запобігати виникненню ризику, при чому вибір конкретного проекту повинен відповідати фінансовій стратегії та фінансовій політиці підприємства.

Важливою складовою оцінки фінансової безпеки є оцінка ризику, його неможливо уникнути, але можна і потрібно враховувати. Ризики, які супроводжують фінансову діяльність підприємства, формують великий портфель ризиків і визначаються загальним поняттям – фінансовий ризик [18,35].

Особливе місце в управлінні системою фінансової безпеки суб'єкта господарювання займають фінансові ризики. Фінансовий ризик є об'єктивним явищем в функціонуванні будь-якого підприємства, який супроводжує всі види фінансових операцій і всі напрямки фінансової діяльності. В теорії під фінансовим ризиком підприємства розуміється ймовірність виникнення

несприятливих фінансових наслідків в результаті втрати доходу чи капіталу в ситуації невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності. На практиці майже кожна фінансова загроза або втрата може кваліфікуватись як фінансовий ризик.

Сьогодні у вітчизняній економічній теорії та практиці немає єдиного підходу до визначення сутності та методики фінансових ризиків, їх класифікації та особливостей прояву. Фінансові ризики, незалежно від їх конкретного походження і характеру ризикогенного середовища, є безпосереднім наслідком фінансових відносин, фінансових операцій. Залежно від розуміння змісту і сфери підприємництва та фінансів в економічній фаховій літературі пропонуються різноманітні підходи до визначення методів оцінки фінансових ризиків.

Представимо аналіз фінансових ризиків у такій послідовності:

- визначення зовнішніх та внутрішніх факторів, що збільшують або зменшують ступінь ризику;
  - аналіз впливу виявлених факторів;
  - оцінювання ризику за двома підходами: визначення фінансової доцільності та економічної доцільності;
  - встановлення допустимого ступеня ризику;
  - аналіз стратегічних рішень з погляду допустимого ступеня ризику;
- розроблення заходів щодо зниження ступеня ризику.

У практиці господарювання застосовують якісний і кількісний аналіз ризику. Якісний аналіз є найскладнішим і вимагає ґрунтовних знань, досвіду та інтуїції в економічних питаннях. Його головна мета – визначити чинники ризику, сфери ризику, після чого ідентифікувати всі можливі ризики. Кількісний аналіз передбачає кількісне вимірювання ступеня впливу окремих ризиків на певний стратегічний проект, а також визначення загальної ризикованості проекту [26].

Ризику можна уникнути шляхом відмови від заходу, пов'язаного з ризиком, але в основному це означає відмову від можливого прибутку.

Ризиком можна управляти, тобто використовувати різноманітні способи та методи, що дають змогу певною мірою спрогнозувати настання ризикового явища і вживати заходів щодо зниження ступеня ризику.

За результатами групування можна оцінити рівень концентрації фінансової операції в різних зонах ризику шляхом визначення питомої ваги окремої фінансової операції в кожній з відповідальних зон ризику. В основу фінансових ризиків покладено виявлення залежності між визначеними розмірами втрат підприємства та імовірністю їх виникнення. Різноманіття видів ризиків, що супроводжують господарську і зовнішньоекономічну діяльність підприємства, а також існування різних видів загроз економічній стабільності підприємства, спонукають до створення системи управління ризиками і захисту від можливих загроз. Управління ризиками є системою заходів щодо ідентифікації, оцінювання, профілактики і страхування з метою мінімізації можливих економічних втрат у процесі господарської діяльності підприємства. Ідентифікація всіх видів ризиків передбачає три стадії [8]:

- 1) На першій стадії ідентифікації ризиків в розрізі кожної з сфер господарської діяльності підприємства, включаючи матеріально-технічне постачання і збут продукції, визначається перелік можливих несистематичних ризиків підприємства, пов'язаних з окремими операціями.

- 2) На другій стадії ідентифікації визначається переділ систематичних ризиків, пов'язаних з виробничою і зовнішньоекономічною діяльністю підприємства загалом.

- 3) На третій стадії ідентифікації формується загальний портфель всіх можливих ризиків підприємства (включаючи систематичні і несистематичні їх види), які підлягають подальшому оцінюванню за ступенем імовірності їх виникнення і розміром можливих фінансових втрат.

Групуванням господарських процесів і операцій діяльності підприємства за рівнями ризику можна визначити, які з них знаходяться в межах допустимого ризику, особливо в зоні катастрофічного ризику, щоб оцінити доцільність їх проведення. Виділення операцій з високим рівнем

ризиком дасть змогу розглядати їх як об'єкт підвищеної уваги при управлінні цими ризиками. Користуючись цією методикою, можна прорахувати можливі фінансові втрати або гарантований фінансовий результат у розмірі суми операційного прибутку. На підставі ідентифікації різних видів ризиків можна розробити конкретні заходи щодо їх усунення або зниження їх негативних наслідків. Основними прийомами управління ризиком є: уникнення, попередження, прийняття та зниження ступеня ризику [35,68].

Категорія ризику притаманна ринковим відносинам і проявляється на всіх стадіях виробничого процесу, тому стратегічний аналіз ризиків повинен враховувати особливості діяльності підприємства з метою своєчасного запобігання негативних наслідків ризикових подій. Тому вибір можливої стратегії оптимізації рівня ризику фінансової стратегії залежить від розміру можливого збитку та ймовірності настання ризику.

Стратегічний аналіз фінансових ризиків на підприємстві повинен здійснюватись поетапно. Інформація, що використовується для управління фінансовими ризиками, являє собою рішення, за допомогою яких суб'єкт управління впливає на фінансові ризики. Кожне стратегічне рішення, яке приймається керівництвом, повинно бути правильно і своєчасно доведено до осіб, які безпосередньо впливають на об'єкти управління. Своєю чергою, сигнали знизу повинні швидко надходити нагору для своєчасного реагування на них і оперативного коригування управлінських рішень [31].

Загалом ж ризик-менеджмент містить п'ять можливих стратегій, які можуть бути використані для оптимізації рівня фінансових ризиків при побудові фінансової стратегії підприємства:

- відмова від видів діяльності, які містять визначене джерело фінансового ризику;
- прийняття відповідальності за ризик фінансової стратегії з гарантією повної компенсації втрат за рахунок власних джерел;
- продаж і передаванням відповідальності за фінансовий ризик іншим особам (зокрема страховим організаціям);

- скорочення або попередження можливих негативних наслідків від фінансового ризику за допомогою попереджувальних заходів;

- орієнтація діяльності на фінансовий ризик, тобто використання усіх видів ресурсів в одній сфері діяльності з метою отримання прибутку при високому рівні ризику.

Відповідно до теорії ризиків фінансові ризики класифікуються за такими основними ознаками [58]:

- ризик зниження фінансової стабільності підприємства. Цей ризик генерується недосконалою структурою капіталу (використання великої частки позичених коштів), що породжують не збалансування вхідних і вихідних грошових потоків підприємства за обсягами;

- ризик неплатоспроможності (або ризик незбалансованої ліквідності) підприємства. Цей ризик генерується зниженням рівня ліквідності оборотних активів, що породжують розбалансування вхідного і вихідного грошових потоків підприємства в часі;

- інвестиційний ризик. Він характеризує можливість виникнення фінансових втрат в процесі здійснення інвестиційної діяльності підприємства. У відповідності до видів цієї діяльності розділяють і види інвестиційного ризику – ризик реального інвестування і ризик фінансового інвестування;

- інфляційний ризик. Цей вид ризику характеризується можливістю знецінення реальної вартості капіталу (у формі фінансових активів підприємства), а також очікуваних доходів від здійснення фінансових операцій в умовах інфляції;

- процентний ризик. Він полягає в непередбаченій зміні процентної ставки на фінансовому ринку (як депозитної, так і кредитної). Причиною виникнення згаданого виду фінансового ризику є зміна кон'юнктури фінансового ринку під впливом державного регулювання, зростання чи спад пропозиції вільних грошових ресурсів та інші фактори. Негативні фінансові наслідки цього виду ризику проявляються в емісійній діяльності підприємства (при емісії як акцій, так і облігацій), в його дивідендній політиці, в

короткострокових фінансових вкладеннях і деяких інших фінансових операціях;

– валютний ризик. Цей вид ризику властивий підприємствам, що ведуть зовнішньоекономічну діяльність. Він проявляється в недоотриманні передбачених доходів в результаті безпосереднього впливу зміни обмінного курсу іноземної валюти, що використовується в зовнішньоекономічних операціях підприємствами, на очікувані грошові потоки від цих операцій. Так, імпортуючи сировину і матеріали, підприємство програє від підвищення обмінного курсу відповідної іноземної валюти щодо національної. Зниження ж цього курсу визначає фінансові втрати підприємства при експорті готової продукції;

– депозитний ризик. Він відображає можливість неповернення депозитних вкладів. Він зустрічається досить рідко і пов'язаний з неправильною оцінкою і невдалим вибором комерційного банку для здійснення депозитних операцій підприємства;

– кредитний ризик. Він має місце у фінансовій діяльності підприємства при наданні ним товарного (комерційного) чи споживчого кредиту покупцям. Формою його прояву є ризик неплатежу чи несвоєчасного розрахунку за відпущену підприємством в кредит готову продукцію, а також перевищення розрахункового бюджету з інкасації боргу;

– податковий ризик. Цей вид фінансового ризику має ряд проявів: ймовірність введення нових видів податків і зборів на здійснення окремих аспектів господарської діяльності; можливості збільшення рівня ставок діючих податків і зборів; зміна строків і умов здійснення окремих податкових платежів; ймовірність відміни діючих податкових пільг у сфері господарської діяльності підприємства;

– структурний ризик. Цей вид ризику генерується неефективним фінансуванням поточних витрат підприємства, що обумовлюють високу питому вагу постійних витрат в загальній їх сумі. Високий коефіцієнт операційного левериджу при несприятливих змінах кон'юнктури товарного

ринку і зниженні валового об'єму вхідного грошового потоку від операційної діяльності генерує значно більш високі темпи зниження суми чистого грошового потоку за цим видом діяльності;

– криміногенний ризик. У сфері фінансової діяльності підприємства він проявляється у формі оголошення його партнерами фіктивного банкрутства;

– підробки документів, що забезпечують незаконне привласнення сторонніми особами грошових та інших активів; викрадення окремих видів активів власним персоналом та інші;

– інші види ризиків. Ця група ризиків досить громіздка. До неї відносять ризики стихійних лих та інші аналогічні «форс-мажорні ризики», які можуть привести не лише до втрати передбачуваного доходу, але й частини активів підприємства (основні засоби, запаси), ризик несвоєчасного здійснення розрахунково-касових операцій; ризик емісійний та інші.

Для оцінки фінансового ризику може застосовуватись також сила дії фінансового важеля, яка відображає відсоткову зміну чистого прибутку на акцію в результаті відсоткової зміни операційного прибутку підприємства і розраховується за наступною формулою [8]:

$$СДФВ = \frac{П_0}{П_0 + ФВ}, \quad (1.3)$$

де $СДФВ$ – сила дії фінансового важеля;

$П_0$ – операційний прибуток підприємства;

$ФВ$ – фінансові витрати підприємства.

Таким чином, чим більший розмір відсотків за кредит, тим більшою буде сила дії фінансового важеля. Пропонуються наступні критерії для оцінки ступеня ризику (табл. 1.4):

Таблиця 1.4 – Інтерпретація отриманого значення показника сили дії фінансового важеля

№	Показник	Значення
1	СВФВ = 1	ризик відсутній (щодо запозиченого капіталу)
2	$1 < СВФВ < 1,25$	ризик мінімальний
3	$1,25 < СВФВ < 1,5$	ризик малий
4	СВФВ=1,5	ризик середній
5	$1,5 < СВФВ < 1,75$	ризик допустимий
6	$1,75 < СВФВ < 2$	ризик максимальний
7	$2 < СВФВ < 3$	ризик критичний
8	СВФВ > 3	ризик катастрофічний.

Примітка. Джерело: розроблено на основі [63]

Чим більше сила дії фінансового важеля, тим більший фінансовий ризик, пов'язаний з підприємством, оскільки зростає ризик неповернення кредитів з відсотками для кредитора та зростає ризик падіння дивідендів і курсу акцій для інвестора [67].

Банкрутство або неплатоспроможність є категоріями ринкової економіки, що характеризують фінансовий стан суб'єктів господарювання [68]. Але, незважаючи на велику кількість підходів до прогнозування банкрутства, в Україні немає єдино сформованої моделі, яка б дала змогу кваліфіковано оцінити перспективний фінансовий стан підприємства. Оцінити рівень ризику можна за рахунок аналізу ймовірності банкрутства ПАТ «Запоріжжкокс», але є необхідність використати декілька методик для отримання більш достовірних результатів.

Отже, за моделлю Е.Альтмана [64,65]:

$$Z=1.2X_1+1.4X_2+3.3X_3+0.6X_4+X_5 \quad (1.4)$$

де X_1 – відношення чистого оборотного капіталу до суми активів;

X_2 – частка формування активів за рахунок нерозподіленого прибутку;

X_3 – рентабельність активів, розрахована виходячи з прибутку до виплати відсотків та податків;

X4 – коефіцієнт співвідношення акціонерного капіталу та зобов'язань;

X5 – коефіцієнт оборотності активів.

Порядок розрахунку показників моделі Альтмана розглянемо у табл.1.5.

Таблиця 1.5 – Порядок розрахунку показників моделі Альтмана

№	Показник	Формула розрахунку	По балансу
1	X1	(оборотні активи – поточні зобов'язання) / активи	(ф1.1195-ф1.1695)/ф1.1300
2	X2	нерозподілений прибуток / активи	ф1.1420/ф1.1300
3	X3	фінансовий результат до оподаткування / активи	ф2. 2290(або 2295)/ф1.1300
4	X4	ринкова вартість акцій(статутний капітал)/ зобов'язання	ф1.1400/(ф1.1595+ф1.1695)
5	X5	чистий дохід / активи	ф2. 2000/ф1.1300

Примітка. Джерело: розроблено на основі [68,65]

Інтерпретація отриманого значення показника Z:

- 1) якщо $Z < 1,8$, то ймовірність банкрутства дуже висока («червона» зона);
- 2) $1,8 < Z < 2,9$ – зона невизначеності, ймовірність банкрутства досить висока («сіра» зона);
- 3) $Z > 2,9$ – ймовірність банкрутства дуже низька («зелена» зона).

Методика розрахунку показників Бівера наведена в табл. 1.6.

Таблиця 1.6 – Система показників Бівера для діагностики банкрутства

Показники	Розрахунок	Значення показників		
		для стійких компаній	за 5 років до банкрутства	за 1 рік до банкрутства
1. Коефіцієнт Бівера	(Чистий прибуток - Амортизація) / (Довгостр. зобов'язання + Короткостр. зобов'язання)	0,4- 0,45	0,17	-0,15
2. Рентабельність активів	(Чистий прибуток / Активи) x 100%	6-8	4	-22

3.Фінансовий леверидж	(Довгострокові зобов'язання + Короткострокові зобов'язання) / Активи	≥ 37	≥ 50	≥ 80
4.Коефіцієнт покриття активів чистим оборотним капіталом	(Власний оборотний капітал) / Активи	0,4	$\geq 0,3$	0,06
5.Коефіцієнт покриття	Оборотні активи / Короткострокові зобов'язання	$\geq 3,2$	≥ 2	≥ 1

Примітка. Джерело: розроблено на основі [64,65,72]

Ознакою формування незадовільної структури балансу є такий фінансовий стан підприємства, за якого протягом тривалого часу (1,5-2 роки) коефіцієнт Бівера не перевищує 0,17. За міжнародними стандартами значення коефіцієнта Бівера повинне знаходитися в інтервалі 0,17-0,40, коли рівень його платоспроможності оцінюється як середній. За $K_b < 0,17$ рівень платоспроможності підприємства низький, а за $K_b > 0,40$ – високий.

Найбільш поширеною в Україні є діагностика банкрутства підприємства за моделлю О. Терещенка. Розроблена дискримінантна модель О. Терещенка має значні переваги над традиційними вітчизняними методиками. Зазначимо основні з них:

- зручність у застосуванні;
- при використанні вітчизняних статистичних даних врахована сучасна міжнародна практика;
- вирішення проблеми критичних значень показників, за рахунок використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності;
- врахування галузевої специфіки підприємства.

Ймовірність банкрутства за моделлю О.Терещенка наведена в табл. 1.7.

Таблиця 1.7 – Порядок розрахунку показників моделі О. Терещенка

№	Показник	Формула розрахунку	По балансу
---	----------	--------------------	------------

1	X1	Грошові надходження /зобов'язання	1165/1595+1695
2	X2	Валюта балансу/зобов'язання	1300/1595+1695
3	X3	Чистий прибуток /сума активів;	$\phi 2.2350(\text{або}2355)/1300$
4	X4	Прибуток/ виручка	$\phi 2.2350(\text{або}2355)/\phi 2.2000$
5	X5	Виробничі запаси/виручка	$\phi 1.1101/\phi 2.2000$
6	X6	Виручки/активи	$\phi 2.2000/\phi 1.1300$
7	Z	$1,5X1 + 0,08X2 + 10X3 + 5X4 + 0,3X5 + 0,1X6$	

Примітка. Джерело: розроблено на основі [64]

Інтерпретація отриманого значення показника Z:

Коли $Z > 2$ – банкрутство не загрожує, $1 < Z < 2$ – фінансова стійкість порушена, $0 < Z < 1$ – існує загроза банкрутства.

Наведені вище моделі дають змогу визначити фінансову стійкість підприємства, що і є головним фактором при оцінюванні фінансового ризику.

Таким чином, для визначення фінансової стійкості підприємства за моделями оцінки ймовірності банкрутства краще скористатися декількома моделями, щоб отриманий результат був якісним та точним. В такому випадку, може йти мова про отримання достовірного результату щодо фактичного рівня фінансового потенціалу підприємства.

Висновки до розділу 1

1. Фінансова безпека є однією з головних складових економічної безпеки підприємства і передбачає стан найбільш ефективного використання фінансових ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово- господарського стану суб'єкта господарювання і перспектив його технологічного і фінансового розвитку. Тому, фінансову безпеку підприємства доцільно трактувати як один із найважливіших якісних складових економічної безпеки підприємства, такий

рівень захищеності та стабільності фінансової діяльності, що відображає здатність підприємства до формування оптимальних умов розвитку відповідно до поставленої стратегії підприємства, стабільного забезпечення фінансовими ресурсами для ефективної діяльності, протистояння ризикам та загрозам в сучасних умовах та забезпечення стійкого сталого розвитку в майбутньому.

2. Забезпечення фінансової безпеки в умовах кризи є одним із пріоритетних завдань керівництва підприємства. Досягнення високого рівня фінансової безпеки підприємства є інтегрованим показником, оскільки на нього впливають усі чинники діяльності підприємств, тобто він залежить від інших складових економічної безпеки підприємства. Недосконалість фінансового ринку, законодавчої бази та специфіка функціонування української економіки ще більше загострюють проблеми забезпечення фінансової безпеки і виділяють її як важливу складову в системі економічної безпеки підприємства.

3. Управління системою ризиків фінансової безпеки підприємства – це свідомий цілеспрямований вплив з боку суб'єктів управління підприємством і системою його безпеки на об'єкти безпеки, який здійснюється з метою направлення їх дії на зниження рівня загроз і ризиків і попередження небажаних результатів фінансової діяльності.

2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

ПАТ «ЗАПОРІЖКОКС»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

В Україні коксохімічне виробництво, яке розвивалося разом з металургією Донбасу і Придніпров'я на сьогодні перебуває в стані занепаду. Коксохімічна промисловість представлена великими підприємствами, які здійснюють переробку коксівного вугілля і розміщені поблизу металургійних заводів повного циклу, тоді як старі центри коксохімії формувалися в місцях видобутку кам'яного вугілля.

Комбінування коксохімії з металургійним виробництвом дає можливість використовувати низькокалорійний доменний газ для обігрівання коксових печей, а висококалорійний коксовий газ передавати для технологічних потреб сталеплавильного і прокатного цехів металургійних заводів, газифікації міст і виробництва азотних добрив.

Коксохімічна промисловість зумовила виникнення галузей хімії, які здійснюють поглиблену переробку кам'яного вугілля, зокрема, газового, який містить багато легких речовин і є цінною сировиною для хімічної промисловості. Коксохімічна промисловість має велике комплексуюче значення. Вона є базою для виникнення ряду виробництв, які здійснюють повну переробку коксових, доменних газів, фенолів, смол, природного газу.

Наявність надлишкових для українського ринку потужностей при слабкому попиті на українську продукцію з боку експортного ринку; брак коксівного вугілля, відсутність дешевої транспортної інфраструктури – головні камені спотикання вітчизняної коксохімії.

В умовах жорсткої конкуренції на експортних ринках з боку російських та китайських виробників коксу, надлишкові потужності українських коксохіміїв призводять до ще більшої їх залежності від внутрішнього попиту.

Висока собівартість українського коксу обмежує попит з боку інших галузей і замикається, в основному, на металургії. Неоднорідне розподілення сталеливарних комбінатів і коксових заводів між українськими фінансовими групами при гострому дефіциті якісного коксівного вугілля приводить до парадоксу, коли наявність надлишкових коксових потужностей практично виключає можливість задоволення потреб українських меткомбінатів за рахунок внутрішнього виробництва.

Тоді як «коксіві» активи залишаються відносно дешевими, придбання коксівного заводу зовсім не вирішує всіх проблем з постачаннями коксу для виробника сталі. Основні складності для виробників коксу пов'язані з постачаннями коксівного вугілля. Необхідність імпорту зумовлена не просто нестачею товарного обсягу, але й принциповим браком в Україні спеціальних сортів вугілля, необхідних для виробництва коксу. Відсутність портів для суден водотоннажністю понад 150 тис. т, неготовність транспортної інфраструктури сприяли тому, що ці сорти імпортувалися до 2006 р. винятково з Росії. Дефіцит коксівного вугілля в РФ підштовхнув українських металургів до розширення географії поставок.

ПАТ «Запоріжжкокс» - провідне підприємство коксохімії України, що має повний технологічний цикл переробки коксохімічних продуктів. «Запоріжжкокс» виробляє близько 10% всього виробленого в Україні коксу і перебуває в переліку заводів, що мають стратегічне значення для економіки.

ПАТ «Запоріжжкокс» - бюджетонаповнююче підприємство, зокрема за рахунок продажу коксу доменного, бензолу кам'яновугільного для синтезу, сульфату амонію. Завдяки енергії коксу працюють металургійні доменні печі.

Державне підприємство «Запорізький коксохімічний завод» введено в експлуатацію 15 квітня 1934 р. Його будівництво безпосередньо пов'язано із спорудженням енергетичної бази України Дніпровської гідроелектростанції та металургійного комплексу м. Запоріжжя. У 1940 р. завод досяг своєї проектної потужності та виробляв 12 видів продукції. Під час Великої Вітчизняної війни

завод було повністю зруйновано. Відновлення виробництва почалося у жовтні 1943 року та завершилося у 1951 р. [49].

У 1953-1957 рр. продовжувалося розширення виробничих потужностей і завод вже випускав 42 найменування продукції. У 1980-1982 роках здійснена третя реконструкція заводу та його технічне переоснащення у зв'язку із зносом основних фондів. Для вирішення екологічних проблем були споруджені та впроваджені нові установки. У листопаді 1993 року Державне підприємство «Запорізький коксохімічний завод» в процесі корпоратизації перетворено у Відкрите акціонерне товариство «Запорожжкокс». Починаючи з 1994 року виробництво на підприємстві стало безвідходним. Було припинено вивіз хімічних відходів та налагоджено виробництво з них виробничих палив, пластифікатора бетону та іншої продукції. Налагоджено виробництво бензину А 76 [49]. У 2000 р. після впровадження системи знезаражування госппобутових та зливних вод, підприємство стало працювати із замкнутим циклом оборотного водопостачання. Виконаний великий комплекс робіт, пов'язаний зі зниженням викидів забруднюючих речовин в атмосферу. У 2002-2003 рр. на підприємстві зданий в експлуатацію котельний комплекс виробництвом 100т/Г власної пари, впроваджена технологія виробництва високооктанових бензинів марок А 92 і А 95, бензолу для синтезу вищого гатунку та інші. У 2003 р. побудована та впроваджується установка отримання гранульованого електродного пеку. У 2004 р. освоєне обладнання для отримання гранульованого електродного пеку продуктивністю 24000 тон пеку вугільного електродного гранульованого на рік. У 2006 р. запущено в експлуатацію обладнання теплового знешкоджування та утилізації димових газів від коксової батареї № 2 з котлом-утилізатором РК 85-40/440-180. У 2007 р. в зв'язку з введенням на товаристві енергогенеруючих потужностей створений в організаційну структуру підприємства котлотурбінний цех. У 2008 р. відбувся пуск в експлуатацію турбогенератора напругою 6 МВт, який забезпечує підприємство 40% споживаючої електроенергії. У 2009 р. здійснено монтаж компресорної станції на базі гвинтових машин світового

лідера в виробництві компресорів - компанії Atlas Copco (Бельгія). Реалізація даного проекту дала можливість забезпечити в повному обсязі потребу підприємства в стисненому повітрі. У 2010 р. відбувся пуск в експлуатацію турбогенератора №2 напругою 6 МВт., який збільшує забезпечення підприємства споживаючої електроенергії до 60%. З лютого 2011 р. ПАТ «Запоріжжкокс» на коксових батареях № 5 та № 6 випускає кокс поліпшеної якості, а з 2012 р. коксовий цех товариства повністю перейшов на виробництво коксу поліпшеної якості. В 2013 р. ПАТ «Запоріжжкокс» почав випуск нової продукції - кокса доменного класу +80мм та розчинника марки «Арома» [49].

Основні відомості про ПАТ «Запоріжжкокс» наведено в табл.2.1.

Таблиця 2.1 – Основні відомості про ПАТ «Запоріжжкокс»

Назва	Характеристика
1. Повне найменування	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЗАПОРІЖКОКС"
2. Дата проведення державної реєстрації	10.04.2018
3. Територія (область)	Запорізька
4. Статутний капітал (грн)	1193252.8
5. Середня кількість працівників (осіб)	961
6. Основні види діяльності із зазначенням найменування виду діяльності та коду за КВЕД	19.10 Виробництво коксу та коксопродуктів 20.13 Виробництво інших основних неорганічних хімічних речовин 20.14 Виробництво інших основних органічних речовин
7. Банки, що обслуговують емітента: 1) найменування банку, який обслуговує емітента за поточним рахунком у національній та іноземній валюті	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК», м. Київ
2) МФО банку	334851
3) поточний рахунок	2600821947

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49]

На сьогоднішній день ПАТ «Запоріжжкокс» має комплекс коксохімічного виробництва, перероблення вугілля, випікання коксу, уловлювання та перероблення продуктів коксування. ПАТ «Запоріжжкокс» має повний технологічний цикл переробки коксохімічних продуктів. Основна продукція: доменний кокс, кокс горішок, коксова, сульфат амонію, сірка газова і колоїдна,

пластифікатори бетону, масло антраценовое, дьогті для дорожнього будівництва, паливо котельне.

У січні-травні 2015 р. завод скоротив виробництво. Середньооблікова кількість працівників також скоротилась, у 2016 р. – 1576 осіб, у 2017 р. – 1546 осіб, у 2018 р. – 961 особа.

У 2016-2018 рр. виробнича потужність по виробництву коксу становить 952,5 тис. тон коксу валового 6% вологості на рік. Проектна потужність по виробництву коксу становить 1975 тис. тонн валового коксу 6% вологості на рік [49].

Після загальноекономічного спаду, що спостерігався в період протягом 2014-2015 р., в 2016 р. середня ціна на кокс доменний зросла з 158 дол.США за суху тонну до 319 дол.США в 2017 р. та поступово знизилась до 316 дол.США в 2018 р. Розглянемо рієнь продажів продукції ПАТ «Запоріжжкокс» в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Інформація про продажі за видами продукції без ПДВ (тис.грн)

Період	Реалізація коксу	Реалізація хімічної продукції	Інші	Всього
2016 р.	3768016	667745	25029	4460790
2017 р.	6962748	1580788	41868	8585404
2018 р.	7178587	1985289	44598	8585404

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49,51]

Таким чином найбільшу частку займає реалізація коксу у 2016 р – 84%, у 2017-2018 рр. – 81%, а реалізація хімічної продукції у 2016 р. склала 18%, у 2017-2018 рр. – 20%.

ПАТ «Запоріжжкокс» співпрацює з ПАТ «Запоріжсталь», ПРАТ МК «Азовсталь», ТОВ «ЗАРС», ПАТ «Краснодонвугілля», ТОВ «Метінвест-СМЦ», ПРАТ ММК Ілліча, ТОВ «Метінвест Холдинг», ТОВ «Метінвест Шипінг». Інформація територіального розподілу продукції ПАТ «Запоріжжкокс» наведена у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Географія продажів ПАТ «Запоріжжкокс» (тис.грн.)

Найменування	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-), %	
				2017/2016	2018/2017
Реалізація на внутрішній ринок	4124603	8063348	8480317	+95,49	+5,17
Реалізація на експорт	336187	522056	728157	+55,29	+39,48
Всього	4460790	8585404	9208474	+92,46	+7,26

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49,51]

Спостерігається збільшення обсягів реалізації коксохімічної продукції на внутрішній ринок у 2017 р. на 95,4%, у 2018 р. на 5,1% відносно минулого року. Обсяг реалізації на експорт також збільшився на 55,2% у 2017 р., а у 2018 р. відбулось збільшення на 39,4% відносно минулого року. Отже, спостерігається позитивна динаміка збуту продукції підприємства. В графічному вигляді обсяг реалізації продукції наведено на рис. 2.1.

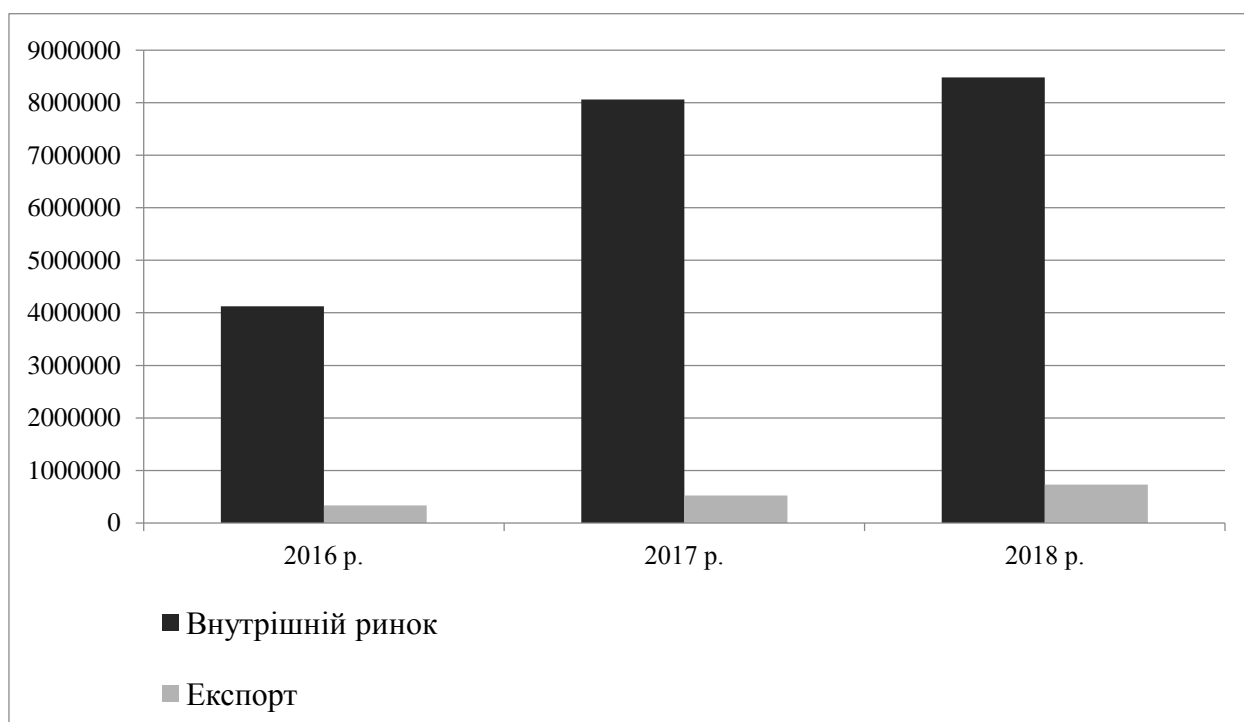

Рис. 2.1 – Обсяг реалізації коксохімічної продукції ПАТ «Запоріжжкокс»

У відсотковому відношенні частка реалізованої продукції в межах країни складає приблизно 92%, а на експорт припадає близько 8% від загальної

кількості. Основними країнами з якими співпрацює «Запоріжжкокс» є Туреччина, Єгипет, Чехія та країни Балтії.

ПАТ

Підприємство налагодило тісну і плідну співпрацю з українськими та зарубіжними галузевими науково-дослідними інститутами. Спільно з фахівцями Київського державного науково-дослідного інституту будівельних матеріалів та виробів розроблена і впроваджується технологія виробництва керамічної цегли з відходів вуглезбагачення. Спільно з об'єднанням «Укрцемент» та НДІ Цементу розроблено технологію використання породи вуглезбагачення у виробництві цементу. На ПАТ «Запоріжжкокс» освоєна схема замкнутого водовикористання із знезараженням води.

Інтелектуальна власність підприємства становить 22 патенти на винаходи. ПАТ «Запоріжжкокс» пропонує надійні та швидкоокупні, інвестиційні проекти з впровадженням передових сучасних технологічних процесів і високотехнологічного обладнання:

- створення модуля з переробки кам'яновугільного бензолу;
- організація виробництва високооктанового бензину;
- організація виробництва гранульованого кам'яновугільного пеку;
- організація виробництва керамічних стінових матеріалів.

Організаційна структура ПАТ «Запоріжжкокс» є лінійно-функціональною. Головним органом є збори акціонерів, якому безпосередньо підпорядковується голова правління. У 2016 році загальними зборами акціонерів було прийнято рішення про перетворення форми власності «Публічного акціонерного товариства» у «Приватне акціонерне товариство» [49].

Влітку 2012 р., з дозволу Антимонопольного комітету України, контрольний пакет акцій «Запоріжжкокс» перейшов у власність голландської «Private Limited Liability Company Metinvest BV» (дочірньої компанії транснаціональної гірничо-металургійної групи «Метінвест»)[51]. На 2018 р. 51% акцій ПАТ «Запоріжжкокс» належить групі «Метінвест» і 42%

«Запоріжсталь». З 21.05.2019 кінцевий бенефіціарний власник (контролер) – Ахметов Рінат Леонідович (табл.2.4).

Таблиця 2.4 – Дані про власників акцій ПАТ «Запоріжжкокс» станом на 2 кв 2019 р.

Депозитарій	Власник		Цінні папери		
	Вид особи	Найменування, код ЄДРПОУ, країна	Вид	Номінальна вартість	Кількість
Публічне акціонерне товариство "Національний депозитарій України"	Юридична особа - нерезидент	PRIVATE LIMITED LIABILITY COMPANY METINVEST B.V. НІДЕРЛАНДИ	Акція проста бездокументарна іменна	0.01	67909787 (56.9%)
Публічне акціонерне товариство "Національний депозитарій України"	Юридична особа - резидент (за винятком нижченаведених категорій юридичних осіб)	Публічне акціонерне товариство "Запорізький металургійний комбінат "Запоріжсталь" 00191230 УКРАЇНА	Акція проста бездокументарна іменна	0.01	51029795 (42.7%)

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49]

Голові правління підпорядкований директор з виробництва у веденні якого знаходяться 5 основних цехів: вуглепідготовчий, коксовий цех, цех уловлювання хімічних продуктів коксування, цех очищення коксового газу від сірководню, цех смолопереработки кам'яновугільної смоли. Крім того, у складі заводу, існує 6 допоміжних цехів по обслуговуванню основного виробництва: ремонтний цех, енергетичний цех, залізничний цех, цех безрейкового транспорту, котлотурбінний цех, центральна заводська лабораторія.

Всі цехи об'єднані в єдиний технологічний потік, який потребує жорсткої централізації в управлінні виробничими процесами. Проте, організаційна структура управління повинна бути гнучкою і чутливо

реагувати на всі зміни, що відбуваються як у зовнішньому щодо підприємства середовищі, так і всередині нього.

ПАТ «Запоріжжкокс» на громадських засадах належить до Української науково-промислової асоціації «Укркокс», створеної юридичними особами України на базі господарського багатопрофільного об'єднання «Укркокс», а також внаслідок вступу до об'єднання нових учасників та виключення окремих. Учасниками асоціації є 22 організації.

Предмет діяльності асоціації включає координацію науково-технічної, господарської діяльності членів асоціації, без права втручання у їх виробничу та комерційну діяльність та прийняття керуючих рішень. Основними функціями асоціації є:

- розробка та реалізація програм перспективного розвитку коксохімічної промисловості на основі формування наукових прогнозів та розробка пріоритетних напрямків науково-технічного прогресу;

- розробка та затвердження галузевої нормативно-технічної документації (стандарти, регламенти та інше), організація робіт по стандартизації та сертифікації продукції коксохімічної промисловості;

- участь в юридичному забезпеченні реалізації та захисту права власності членів Асоціації;

- підготовка та доведення до членів Асоціації необхідної інформації з питань їх діяльності, допомога в вирішенні питань науково-технічного, юридичного, економічного та соціального характеру.

Термін участі ПАТ «Запоріжжкокс» у даній Асоціації: з 1975 року по теперішній час. ПАТ «Запоріжжкокс» має лінійно-функціональну організаційну структуру, основним недоліком якої є підвищене навантаження на директора з виробництва.

Товариство здійснює первинний (оперативний) бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, складає та надає фінансову, податкову та статистичну звітність в порядку, визначеному чинним законодавством України [49]. Для запобігання збоїв у здійсненні господарської діяльності

підприємства слід провести реорганізацію управлінської структури з урахуванням зовнішніх і внутрішніх особливостей здійснення господарської діяльності.

Станом на теперішній час ПАТ «Запоріжжкокс» бере участь в розгляді декількох судових справ, які виникли при здійсненні фінансово-господарської діяльності, в тому числі щодо оподаткування. Керівництво вважає, що ці справи на даний момент не зможуть суттєво вплинути на господарську діяльність або на фінансовий стан Компанії. На сьогодні в допущені неоднозначні тлумачення окремих статей Закону та коментарі до них, які регулюються листами Державної фіскальної служби, тому в майбутньому не виключається, що контролюючі органи можуть не погодитись з об'ємом визначених податків в фінансовій звітності Компанії. Таким чином, в майбутньому можуть бути додатково нараховані податки, штрафи, пені, яких на теперішній час об'єктивно оцінити не можливо.

Господарська діяльність ПАТ «Запоріжжкокс» здійснюється у відповідності з прийнятою виробничою програмою, затвердженим річним бюджетом та фінансовим планом підприємства.

Напрямки діяльності ПАТ «Запоріжжкокс» протягом періоду існування не змінювались. Фінансова звітність ПАТ «Запоріжжкокс» відповідає Міжнародним стандартам фінансової звітності (МСФЗ). В 2018 р. у ПАТ «Запоріжжкокс» злиття, поділу, приєднання, перетворення не відбувалося.

В цілому, основними проблемами, які негативно впливали на діяльність ПАТ «Запоріжжкокс» протягом 2016-2018 рр., були:

- наслідки фінансово-економічної кризи;
- обмеження вільної торгівлі (антидемпінгові мита в країнах Індонезія, Таїланд, Аргентина, США, Мексика, Канада);
- обмеження з постачання сировини з АР Крим та Донецької області; - складнощі у залученні позикових коштів як від українських, так і від іноземних банків;

– високі ціни на енергоносії та послуги з боку державних монополій (в тому числі залізничні перевезення).

– необхідність заміни застарілого та морально зношеного устаткування.

З початку 2016 р. основною проблемою залишилось обмеження з постачання сировини з АР Крим та Донецької області – зони проведення АТО. Так, обмеження з постачання природного газу призвело до збільшення витрат коксу, що збільшило собівартість виробленої продукції.

2.2. Аналіз і оцінка фінансових ризиків підприємства

На сучасному етапі розвитку економіки важливою є проблема забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Особливо ця проблема загострюється у періоди фінансової кризи.

Економіка України схильна до негативного впливу падіння ринкової кон'юнктури та економічного спаду, що спостерігаються в інших країнах світу. Останні роки ознаменувалися відносною політичною стабільністю та реалізацією урядом України економічних і податкових реформ, націлених на розвиток законодавчої, податкової та нормативної баз. Майбутня стабільність економіки в значній мірі залежить від успіху цих реформ і від ефективності прийнятих економічних, фінансових та монетарних заходів, а також від здатності уряду забезпечити нові та існуючі боргові зобов'язання.

Господарська діяльність ПАТ «Запоріжжкокс» значною мірою залежать від:

– політичної ситуації в державі, проведення антитерористичної операції на території суміжної області;

– фінансових та економічних факторів нестабільності в державі, а також кризові явища у світовій економіці;

– нестабільності правового поля, особливо у регуляторній сфері та оподаткуванні;

– досить високого рівня оподаткування, неоднозначного тлумачення нормативних актів щодо оподаткування контролюючими органами, а також вагомій санкції за несвоєчасне виконання платіжних зобов'язань у сфері оплати нарахованих податків.

У вітчизняній і зарубіжній науковій літературі велику увагу приділено дослідженню сутності ризиків і загроз, які впливають на фінансову безпеку суб'єктів господарювання [43]. Для формування ефективної системи управління фінансовими ризиками їх необхідно попередньо ідентифікувати та якісно оцінити (табл.2.5).

Таблиця 2.5 – Розподіл портфеля фінансових ризиків ПАТ «Запоріжжюк»

Види фінансових ризиків	Види діяльності та фінансові операції							Вплив ризику на ПАТ «Запоріжжюк»
	Виробнича діяльність	Комерційна діяльність	Фінансова діяльність					
			Інвестиційна діяльність	Кредитна діяльність	Валютні операції	Податкові розрахунки	Розрахункові операції	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Зовнішні ризики								
Інфляційний ризик	+	+	+	+	+	+	+	ΔΔ
Депозитний ризик			+		+			Δ
Податковий ризик		+			+	+	+	Δ
Процентний ризик			+	+				ΔΔ
Валютний ризик			+					ΔΔ
Внутрішні ризики								
Ризик зниження фінансової стійкості		+	+	+		+		ΔΔΔ
Ризик неплатоспроможності		+	+	+	+	+	+	ΔΔ

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ризик упущеної вигоди	+	+	+	+	+	+	+	ΔΔ
Інвестиційний ризик			+	+				ΔΔ
Кредитний ризик				+				Δ

Примітки: *Знаком «+» відзначено ті види ризику, які пов'язані зі здійсненням видів діяльності .

**Знаком «Δ» заданій кількості визначено ступінь тяжкості від наслідків фінансового ризику для підприємства (Δ – незначний; ΔΔ – середній; ΔΔΔ – значний).

Джерело: розроблено на основі [49,59]

Отже, за ступенем тяжкості від наслідків фінансового ризику для підприємства фінансові ризики пов'язані з імовірністю зниження фінансової стійкості є найбільш значними. Тому, доречно розглянути стан підприємства ПАТ «Запоріжжкокс» на основі оцінки фінансових ризиків, адже у процесі господарської діяльності фінансовий стан підприємства постійно змінюється. Знаючи рівень показників на попередню дату і нормативне (граничне) значення основних показників фінансової стійкості, можна своєчасно внести корективи в прийняті рішення і запобігти негативним явищам.

Ми визначимо ступінь ризику через силу дії фінансового важеля. Тому проаналізуємо показники фінансового стану на 2016-2018 рр. в динаміці і визначимо рівень фінансового ризику підприємства (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжжкокс»

№	Показник	2016р.	2017р.	2018р.	Відхилення (+,-), (%)		
					2017/ 2016	2018/ 2017	Н
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Коефіцієнт автономії	0,44	0,33	0,44	-25,00	+33,33	↑
2	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,05	0,03	0,03	-40,00	0,00	↓
3	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,23	0,21	0,31	-8,70	+47,62	↑

Продовження табл.2.6

1	2	3	4	5	6	7	8
4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,60	0,38	0,54	-36,67	+42,11	↓
5	Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	0,52	0,23	0,35	-55,77	+52,17	

6	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,49	0,35	0,47	-28,57	+34,29	↑
7	Показник фінансового левириджу	0,11	0,08	0,06	-24,94	-21,52	↓
8	Коефіцієнт покриття запасів	3,90	3,46	2,01	-11,28	-41,91	↑
9	Сила дії фінансового важеля	0,95	0,98	0,98	+3,16	0,00	

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49]

Коефіцієнт автономії характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів. У 2016 р. значення показника становило 0,44, тобто підприємство могло профінансувати 44% активів за рахунок власного капіталу. Незалежність ПАТ «Запоріжжкокс» від позикових джерел у 2017 р. склала 33%, а у 2018 р. підприємство могло профінансувати 44% активів за рахунок власного капіталу. Таким чином ПАТ «Запоріжжкокс» залежить від позикових коштів. У 2016-2018 рр. 5-3% активів підприємства фінансувалися за рахунок позикового капіталу. В умовах стабільної роботи ПАТ «Запоріжжкокс» таке значення говорить про прийнятний рівень фінансових ризиків для даної галузі.

Фінансова стійкість ПАТ «Запоріжжкокс» зростає, адже значення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами зросло з 0,23 в 2015 р. до 0,31 в 2018 р. Протягом всього періоду коефіцієнт вищий нормативного і компанія здатна профінансувати 31% всіх своїх оборотних активів за рахунок власного капіталу. Залежність від позикового капіталу є прийнятною.

Коефіцієнт маневреності показує, яка частка власних коштів, вкладених в оборотні активи. Чіткого нормативу коефіцієнта немає, але вважається, що його значення повинно бути не менше 0,2, що дозволить забезпечити достатню гнучкість у використанні власного капіталу. В 2016 р. його значення становить 0,6, у 2017 р. відбулось зменшення до 0,38, а у 2018 р. значення коефіцієнта склало 0,54. Як результат, маневреність власних оборотних коштів зростає, і підприємство здатне фінансувати частину свого оборотного капіталу.

Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів є найбільш загальною оцінкою фінансової стійкості підприємства. У 2016 р. значення показника склало 0,52, тобто на кожен 1 грн власних коштів припадає 0,52

грн. позичених коштів. У 2017 р. значення показника зменшилось до 0,23, а у 2018 р. склало 0,35. Таким чином, зменшення показника свідчить про посилення незалежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів і підвищення фінансової стійкості.

Коефіцієнт фінансової стійкості враховує не тільки власний капітал, але і довгострокові зобов'язання і характеризує рівень фінансової стабільності в перспективі більше 1 року. Нормативним значенням не є більше 1. В 2016 р. 49 % активів фінансувалося за рахунок постійних або довгострокових джерел фінансування. В 2017 р. значення показника залишається на високому рівні 0,35 і в найближчій перспективі ризик недостатності фінансування для ефективного здійснення діяльності відсутній. Що стосується значення на 2018 р., то воно дорівнює 0,47.

Коефіцієнт фінансового левериджу характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. У 2016-2018 рр. відбувається зменшення показника, що свідчить про поступове зменшення фінансового ризику підприємства.

Показник покриття запасів свідчить про те, скільки на одиницю коштів, вкладених в запаси, припадає в сукупності власних оборотних коштів, довго- і короткострокових зобов'язань. Значення нижче 1 свідчить про недостатність коштів для формування запасів. В 2016 р. фінансових ресурсів було достатньо для фінансування запасів, тобто підприємство може повністю забезпечити безперервність збутового і виробничого процесу і становило 3,9. В 2017 р. значення показника становить становило 3,46, що відповідає нормативному значенню. В 2018 р. значення показника відповідало нормативному і становило 2,01, тобто на кожну гривню запасів припадає 2,01 грн. доступних фінансових ресурсів.

Отже, щодо запозиченого капіталу ризик відсутній, тому підприємство є незалежним від запозичених активів і може розвиватися самостійно.

Говорячи про довгострокову перспективу розвитку підприємства, слід пам'ятати, що фінансова стійкість залежить і від співвідношення доходів та

витрат. Навіть якщо в підприємства є певні проблеми із поточною платоспроможністю, у майбутньому позитивний фінансовий результат дозволить збалансувати вхідні та вихідні грошові потоки, що зробить компанію фінансово стійкою.

Зробивши розрахунки фінансової ефективності діяльності ПАТ «Запоріжжкокс» можна зробити висновок, що динаміка показників носить позитивний характер. Але цих даних недостатньо для встановлення остаточних висновків щодо знаходження підприємства на грані банкрутства.

Одним із основних фінансових ризиків є загроза настання банкрутства. Тому доречно провести аналіз ризиків ПАТ «Запоріжжкокс» через діагностику банкрутства, прогнозний аналіз банкрутства компанії за допомогою декількох моделей. З метою своєчасного виявлення тенденції формування незадовільної структури балансу ПАТ «Запоріжжкокс» і вжиття випереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутству, проведемо систематичний експрес-аналіз фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнта Бівера, моделлю Е.Альтмана, О.Терещенка.

Ймовірність банкрутства ПАТ «Запоріжжкокс» за моделлю Е.Альтмана наведена у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Розрахунок оцінки ймовірності банкрутства ПАТ «Запоріжжкокс» за моделлю Альтмана

Показник	Значення показника за роками		
	2016 р.	2017 р.	2018 р.
1	2	3	4
X1	0,220	0,203	0,282
X2	0,345	0,286	0,406

Продовження табл.2.7

1	2	3	4
X3	0,116	0,157	0,160
X4	0,001	0,000	0,000
X5	1,165	1,041	1,091
Z	2,295	2,202	2,526

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49]

Таким чином, зроблено висновок, що показник Z має позитивну динаміку. В аналізованому періоді з 2016 по 2018 рік значення Z знаходиться в «сірій» зоні, де ймовірність банкрутства досить висока. Система показників Бівера та їх розрахунок представлені в таблиці 2.6. Розрахуємо ці показники для ПАТ «Запоріжжкокс», використовуючи звітність за роки, і отримані результати приведемо в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Оцінка фінансового стану ПАТ «Запоріжжкокс» за показниками У. Бівера

Показники	Значення показників за роками		
	2016 р.	2017 р.	2018 р.
1. Коефіцієнт Бівера	0,11	0,17	0,21
2. Рентабельність активів	0,10	0,13	0,13
3. Фінансовий леверидж	0,56	0,67	0,56
4. Коефіцієнт покриття активів чистим оборотним капіталом	0,17	0,18	0,25
5. Коефіцієнт покриття	1,43	1,31	1,53

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49]

За отриманими розрахунками показників У. ПАТ «Запоріжжкокс» можна зробити висновки, що підприємство працює в стані 5 років до банкрутства. Розраховна модель дає змогу найбільш якісно та повно розглянути стан підприємства.

У підсумку, розглядаючи зазначені моделі визначення ймовірності банкрутства, дійшли висновку, що ПАТ «Запоріжжкокс» знаходиться у нестабільному фінансовому стані та існує висока загроза ймовірності банкрутства лише за деякими моделями, пороте підприємство має гарні довгострокові перспективи.

Ймовірність банкрутства ПАТ «Запоріжжкокс» за моделлю О.Терещенка наведено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Ймовірність банкрутства ПАТ «Запоріжжкокс» за моделлю О.Терещенка

Показник	Значення показника за роками		
	2016 р.	2017 р.	2018 р.
X1	0,017	0,002	0,006
X2	1,782	1,483	1,788
X3	0,095	0,128	0,132
X4	0,082	0,123	0,120
X5	0,033	0,039	0,049
X6	1,165	1,041	1,091
Z	1,654	2,138	2,193

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49]

За отриманими розрахунками за моделлю О. Терещенка ПАТ «Запоріжжкокс» у 2015 р. мало загрозу банкрутства, проте у 2016-2017 рр. банкрутство не загрожує підприємству.

Розглянувши попередні моделі на практиці можна зробити висновок про нестабільне становище підприємства та про можливу ймовірність настання банкрутства.

У підсумку, розглядаючи зазначені моделі визначення ймовірності банкрутства, дійшли висновку, що ПАТ «Запоріжжкокс» знаходиться у нестабільному фінансовому стані та існує висока загроза ймовірності банкрутства лише за деякими моделями, пороте підприємство має гарні довгострокові перспективи.

Таким чином провівши діагностику підприємства за методичними рекомендаціями не було виявлено достатньо ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Тому можна зробити загальний висновок про те, що підприємство знаходиться в кризовому становищі і необхідно переходити до наступної стадії запропонованого алгоритму та визначення більш конкретних причин ситуації, що склалася на ПАТ «Запоріжжкокс».

Підводячи підсумки можна зробити висновок, що відповідно до зарубіжної методики прогнозування ймовірність банкрутства підприємства невелика. Отже, можна прийняти за достовірний цей варіант прогнозу. Таким чином, можна зробити висновок, що вірогідність банкрутства підприємства

невелика. Але це має стати сигналом пильної уваги і контролю за фінансовим станом підприємства, вживання заходів з попередження ризику банкрутства. Як можливі заходи, які будуть коригувати роботу підприємства, в такій ситуації для ефективного виходу з кризового стану та ліквідації небажаних наслідків можуть бути:

- зниження дебіторської заборгованості та тривалості її обороту.
- зниження простроченої заборгованості в складі дебіторської заборгованості.
- балансування дебіторської та кредиторської заборгованості.
- оптимізація запасів.
- позбавлення від непрофільних та невикористовуваних активів.
- використання довгострокових джерел капіталу для фінансування капітальних вкладень.

Тому, розглянемо якісні характеристики фінансових ризиків ПАТ «Запоріжжкокс» та можливі шляхи їх зменшення (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Якісна характеристика фінансових ризиків ПАТ «Запоріжжкокс» та можливі шляхи їх зменшення

Види фінансових ризиків	Зона ризику	Негативні наслідки для підприємства	Можливі шляхи зменшення ризику
1	2	3	4
Інфляційний	Критична	Зміцнення активів	Прискорення оборотності активів
Депозитний	Допустима	Ймовірність неповернення депозиту	Вибір більш надійних та стабільних банків

Продовження табл. 2.10

1	2	3	4
Податковий	Допустима	Високі податкові зобов'язання	Пошук пільгових видів діяльності і звільнення від оподаткування
Процентний і кредитний	Критична	Неповернення кредитів та відсотків дебіторами	Покращення розрахункова платіжної дисципліни
Валютний	Критична	Знецінення національної валюти	Переважання валютної виручки над валютними витратами

Зниження фінансової стійкості	Катастрофічна	Зростання ймовірності банкрутства	Оптимізація структури капіталу
Неплатоспроможності	Допустима	Дефіцит ліквідних активів для погашення зобов'язань	Покращення розрахункова платіжної дисципліни
Інвестиційний	Катастрофічна	Старіння та зношення засобів виробництва	Оновлення основних засобів
Структурний	Критична	Зростання частки постійних виплат та запасу фінансової міцності	Економія на постійних витратах

Примітка. Джерело: розроблено на основі [22]

Отже, до зони катастрофічного ризику на ПАТ «Запоріжжкокс» потрапило два види ризику: фінансової стійкості та інвестиційний. Саме на них маємо зосередити увагу при розробці відповідних заходів в контексті стратегії подальшого уникнення цих видів ризику.

Для нейтралізації фінансових ризиків ПАТ «Запоріжжкокс» доцільно обрати стратегію уникнення ризику в майбутньому. Перевагою приватного акціонерного товариства при нейтралізації ризику втрати фінансової стійкості можна вважати додаткову емісію акцій, яка буде спрямована на ефективні інвестиційні проекти та одночасно оптимізує структуру капіталу товариства.

Для забезпечення фінансової безпеки на підприємстві і можливості передбачення ризиків на підприємстві повинна існувати система органів управління фінансовою безпекою, що мають проводити діагностування стану підприємства, прогнозувати можливі загрози та проводити низку мір по забезпеченню стабільності системи фінансової зокрема та економічної безпеки підприємства в цілому.

2.3 Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основи фінансової безпеки

Найважливішою характеристикою господарської діяльності підприємства є його фінансовий стан. Він визначає потенціал підприємства у діловій співпраці, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів всіх

учасників фінансових відносин - як самого підприємства, так і його партнерів. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства допомагає сформулювати комплекс заходів, що допоможуть покращити фінансове становище підприємства та підвищити ефективність його роботи.

Для оцінки використовуються бухгалтерська фінансова звітність, тобто система показників, які відображають майновий і фінансовий стан підприємства на конкретну дату [20, 22].

Фінансові результати ПАТ «Запоріжжкокс» значною мірою залежать від

- 1) світових факторів, які впливають на ціни на сталь і вугілля;
- 2) фіскальної та економічної політики, що реалізовується урядом України;
- 3) політики Metinvestу щодо принципів включення ПАТ «Запоріжжкокс» у вертикально інтегрований процес виробництва коксу.

Фінансово-економічний стан підприємства, перш за все, оцінюється шляхом вертикального та горизонтального аналізу балансу. Для цього дані фінансової звітності перетворюють у відповідну аналітичну форму за якою визначаються структура та зміни в капіталі підприємства.

У балансі підприємства відображається склад ресурсів і джерела формування ресурсів. Визначаються фактори що впливають на можливість підприємства вести ефективну господарську діяльність, співвідношення певних складових елементів активу і пасиву, а також взаємозв'язок між ними.

Таблиця 2.11 – Порівняльний аналітичний баланс ПАТ «Запоріжжкокс» за 2016-2018 рр.

	2016р.	2017р.	2018р.	Відхилення (+,-), %	
				2016/2017	2017/2018
Актив					
I. Необоротні активи	1021386	1231380	1593541	+20,56	+29,41
II. Оборотні активи	2808347	7014243	6909657	+149,76	-1,49
Запаси	216319	484777	1191222	+124,10	+145,73
Дебіторська заборгованість за	2359969	5901152	5399212	+150,05	-8,51

продукцію, товари, роботи, послуги					
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	2825	19147	10324	+577,77	-46,08
з бюджетом	61689	116824	226183	+89,38	+93,61
Інша поточна дебіторська заборгованість	1263	2569	28860	+103,40	+1023,39
Гроші та їх еквіваленти	35748	9019	27866	-74,77	208,97
Пасив					
I. Власний капітал	1680558	2686070	3748269	+59,83	+39,54
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	183313	219912	240831	+19,97	+9,51
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	1965862	5339641	4514098	+171,62	-15,46
Короткострокові кредити банків	0	0	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість:	957	957	1182	0,00	+23,51
за товари, роботи, послуги	1571165	4297511	3930322	+173,52	-8,54
за розрахунками з бюджетом	41694	156103	66241	+274,40	-57,57
за у тому числі з податку на прибуток	34885	148471	58312	+325,60	-60,72
за розрахунками зі страхування	1837	2265	2190	+23,30	-3,31
за розрахунками з оплати праці	6242	8489	8397	+36,00	-1,08
за одержаними авансами	3722	8447	9360	+126,95	+10,81
за розрахунками з учасниками	2248	2248	2248	0,00	0,00
Поточні забезпечення	16341	20351	19867	+24,54	-2,38
Баланс	3829733	8245623	8503198	+115,31	+3,12

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49]

Аналізуючи дані наведеної таблиці 2.11 можна стверджувати, що активи підприємства зростають з кожним роком: в 2016 р. розмір активів склав 1021,3 тис. грн., в 2017 р. – 1231,3 тис. грн., в 2018 р. – 1593,5 тис. грн. При цьому в структурі активів основну частку займають оборотні активи підприємства, причому їхня питома вага має тенденцію до зростання: якщо в 2016 р. питома вага оборотних активів в структурі активів складала 73,33%, то в 2018 р. – 81,26%.

А питома вага необоротних активів в 2016 р. склала 26,67%, а у 2018 р – 18,74% (рис. 2.2).

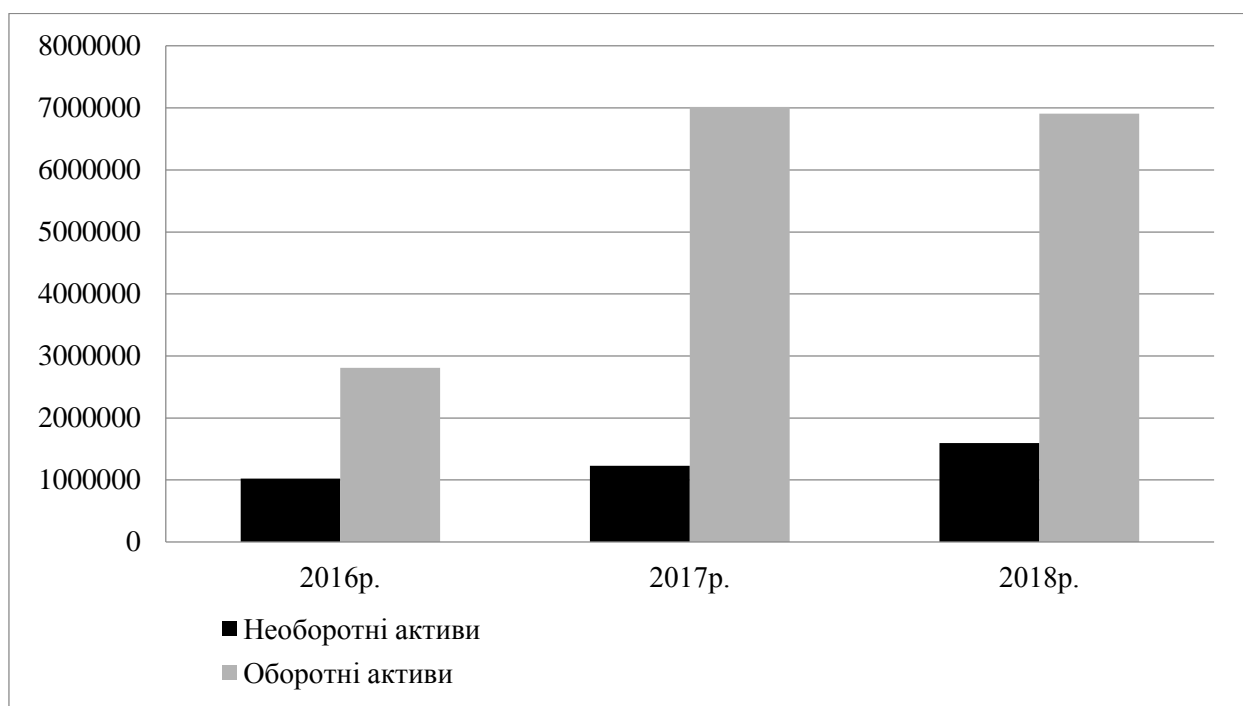

Рис. 2.2 – Склад і структура активів ПАТ «Запоріжжкокс» 2016-2018 рр.

В 2018 р. відбулось незначне збільшення балансу на 257,5 млн.грн що у відносних величинах складає 3%. Аналіз змін у питомій вазі свідчить, що відбулись істотні зміни протягом трьох років. Збільшення майна підприємства у 2017 р. на 115% відбулось за рахунок викупу акцій ПАТ «Запоріжжкокс» групою «Метінвест» і «Запоріжсталь».А саме, частка необоротних активів в 2017 р. збільшилась на 21%, у 2018 р. відбулось збільшення ще на 29 %. При цьому, в 2018 році спостерігається динаміка щодо зменшення на 46% дебіторської заборгованості щодо 2017 р., при зростанні грошових коштів та їх еквівалентів у 2018 р. Вже в 2018 р. рівень запасів в структурі оборотних коштів збільшилась на 146%, а дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги зменшилась на 9%. В 2017 р. збільшення майна ПАТ «Запоріжжкокс» було забезпечено зростанням власного капіталу на 60%, у 2018 р. ще на 40%. При цьому у спостерігається збільшення рівня довгострокових зобов'язань майже на 20% у 2017 р., та ще на 10% у 2018 р. Проте відбулось значне

збільшення поточних зобов'язань у 2017 р., та у 2018 р. відбулось несуттєве зменшення на 15%.

Отже, можна зробити висновок, що баланс ПАТ «Запоріжжкокс» 2018 р. є досить позитивним за такими основними ознаками: зростання валюти балансу; зростання темпів приросту всіх активів над темпами приросту необоротних активів; перевищення власного капіталу над позиковим і збільшення темпів його зростання над залученим.

Оцінка фінансово-економічного стану неможлива без порівняльного аналізу фінансових коефіцієнтів. Стан основних виробничих засобів характеризують через такі коефіцієнти: зносу основних засобів, придатності, оновлення та вибуття основних засобів (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Аналіз майнового стану ПАТ «Запоріжжкокс» 2016- 2018 рр.

№	Назва	2016р.	2017р.	2018р.	Відхилення (+,-), (%)	
					2017/ 2016	2018/ 2017
1	Валюта балансу, тис. грн.	3829733	8245623	8503198	+115,31	+3,12
2	Сер.величина основних засобів, тис. грн.	987909	908532	836381	-8,03	-7,94
3	Фондоозброєність, тис.грн./чол.	645,86	516,94	909,02	-19,96	+75,85
4	Фондовіддача основних фондів	13,47	9,45	11,10	-29,82	+17,42
5	Частка основних засобів в активах	0,27	0,15	0,19	-44,44	+26,67
6	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,28	0,37	0,40	+32,14	+8,11
7	Коефіцієнт мобільності активів	2,75	5,70	4,34	+107,27	-23,86

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49]

За аналізований період сукупна вартість активів підприємства мала позитивну тенденцію.

Фондоозброєність – показник, що характеризує рівень забезпеченості основними виробничими фондами промислово-виробничого персоналу підприємства. Таким чином, на ПАТ «Запоріжжкокс» забезпеченість персоналу основними засобами у 2018 р. склала 909,02 тис.грн на одного працівника,

проти 516,9 тис.грн/чол. у 2017 р., та 645,8 тис.грн/чол. у 2016 р. Рівень показника збільшився за рахунок зменшення кількості працівників з 1576 осіб у 2016 р. до 961 осіб у 2018 р.

Збільшення фондівддачі основних виробничих фондів свідчить про підвищення ефективності їх використання, що є позитивним явищем в економіці підприємств. На ПАТ «Запоріжжкокс» у 2016 р. було вироблено продукції та надано послуг на суму 13,47 грн. на кожну використовувану гривню основних засобів. У 2017 р. показник зменшується до 9,45 грн., а у 2018 р. підвищується до 11,1 грн. Причиною такої тенденції є оптимізація структури основних засобів - зайві були продані, тому спостерігається підвищення обсягу продажів.

Показник частки основних засобів в активах – це частка коштів, інвестованих в основні засоби, у валюті балансу. Дане співвідношення має бути не меншим 0,4. За аналізований період показник не відповідає нормативам. Рівень фізичного зносу основних фондів за 2016-2018 рр. є нестійким і має тенденцію до зменшення. У 2016 р. показник склав 0,27, у 2017 р. – 0,15, 2018 р. – 0,19.

Коефіцієнт мобільності активів показує скільки обігових коштів припадає на одиницю не обігових. Якщо в 2016 р. на кожну гривню необоротних активів припадає 2,75 грн. оборотних активів, то в 2017 р. значення показника становило 5,7, а у 2018 р. – 4,34. Таким чином, гнучкість знижується, в 2017 р. вона здатна більш оперативно відповідати на мінливі умови ринку.

Ділову активність підприємства характеризують показники ефективності використання робочої сили, основних виробничих фондів, оборотного капіталу та фінансових ресурсів (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Показники ділової активності ПАТ «Запоріжжкокс» 2016-2018 рр.

№	Показник	2016р.	2017р.	2018р.	Відхилення (+,-), %		Н
					2017/ 2016	2018/ 2017	
1	Оборотність активів (обороті)	1,45	1,42	1,11	-2,04	-22,07	↑
2	Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті)	2,14	1,75	1,33	-18,43	-23,74	↑
3	Період одного обороту обігових коштів (днів)	167,99	205,94	270,06	+22,59	+31,14	↓
4	Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	18,24	14,92	6,61	-18,20	-55,70	↑
5	Період одного обороту запасів (днів)	19,73	24,13	54,43	+22,30	+ 125	↓
6	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	1,84	1,42	1,64	-22,83	+15,4	↑
7	Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	195,77	253,25	219,74	+29,36	-13,23	↓
8	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотів)	2,27	1,61	2,06	-29,07	+27,9	↑
9	Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	158,65	223,90	175,11	+41,13	-21,79	↓
10	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність)	2,65	3,93	2,88	+48,30	-26,72	↑

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49]

Оборотність активів (обороті), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації показує скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції на одиницю коштів, інвестованих в активи. На 2016 р. значення показника оборотності активів становило 1,45. Це означає, що за допомогою використання кожної гривні активів було вироблено продукції та надано послуг на суму 1,45 грн. В 2017 р. значення показника зменшується і кожна вкладена в активи гривня дозволила отримати 1,42 грн. виручки. Тобто зменшується ефективність використання активів загалом. В 2018 р. відбувається незначне зменшення показника і на кожен гривню вкладену в активи підприємство отримало на 1,11 грн. чистого доходу. Це вказує на несуттєве зменшення ефективності використання активів протягом усього періоду, але в межах нормативу.

Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороту) визначає кількість оборотів обігових коштів за період, або скільки виручки припадає на одиницю обігових коштів В 2016-2018 рр. оборотні активи здійснили приблизно по 2,14 обороти у 2016 р, 1,75 обороти у 2017 р. і 1,33 у 2018 р.

Період одного обороту обігових коштів (днів) показує середній період від витрачення коштів для виробництва продукції до отримання коштів за реалізовану продукцію. Відповідно при зниженні оборотності середній термін обороту зростає. Якщо на 2016 р. значення показника одного обороту оборотних активів становить 167 днів, то в 2017 р. – 205 днів, а на 2018 р. – 270 днів.

Коефіцієнт оборотності запасів (обороту) показує кількість оборотів коштів, інвестованих у запаси і склав у 2016 р. – 18,24, у 2017 р. – 14,92, а у 2018 р. – 6,61.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості визначає у скільки разів виручка перевищує середню дебіторську заборгованість. Оборотність дебіторської заборгованості в 2016 р. склала 1,84, тобто протягом 2016 р. дебіторська заборгованість здійснила 1,84 обороти протягом 195 днів. В 2017 р. значення показника зменшилось до 1,42 оборотів за 253 дні. Це вказує на зниження ефективності управління дебіторською заборгованістю. В 2018 р. тенденція змінюється і на кінець досліджуваного періоду дебіторська заборгованість здійснила 1,64 обороти протягом 219 днів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує у скільки разів виручка перевищує середньорічну кредиторську заборгованість. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості в 2016 р. склав 2,27 обороти, тобто в середньому протягом 2016 р. кредиторська заборгованість здійснила оборот за 158 дні. В 2017 р. значення показника змінилось. Це вказує на зменшення ефективності управління кредиторською заборгованістю, адже це означає, що підприємство використовує кожен окрему гривню цих коштів протягом меншого періоду часу і здійснило 1,61 обороти за 223 днів. В 2018 р. тенденція майже незмінна і на кінець

досліджуваного періоду кредиторська заборгованість здійснювала 2,06 обороти, один оборот здійснювався за 175 днів.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує скільки чистої виручки від реалізації продукції припадає на одиницю власного капіталу. На початок 2016 р. значення показника оборотності власного капіталу становило 2,65. Це означає, що за допомогою кожної гривні власного капіталу було вироблено продукції та надано послуг на суму 2,65 грн. В 2017 р. значення показника підвищується і кожна гривня власного капіталу дозволила отримати 3,93 грн. виручки. Тобто підвищується ефективність використання коштів власників підприємства. В 2018 р. ситуація змінюється і підприємство зменшує ефективність використання власного капіталу - до 2,88 грн. на кожен гривню вкладених коштів.

Отже, відбувається зменшення ефективності управління заборгованістю, що може мати суттєві наслідки.

Показник рентабельності відображає ефективність роботи підприємства, що націлене на отримання прибутку у короткостроковій перспективі і який вказує на якість управлінських рішень, що стосуються фінансової, операційної та інвестиційної діяльності підприємства. У такому визначенні підкреслено у яких випадках рентабельність є дійсно критерієм економічної ефективності діяльності підприємства, а також враховано, що різні показники рентабельності можуть свідчити про ефективність різних ділянок роботи менеджменту.

На даний час в економіці спостерігаються складні кризові процеси. В таких умовах вкрай важливо шукати доступні резерви підвищення рентабельності, які дозволи б суб'єктам господарювання проводити безперебійну діяльність, здійснювати просте та розширене відтворення. Висока вартість позикових коштів, стрімке знецінення вартості національної валюти, малий внутрішній ринок - усі ці фактори сприяють підвищенню актуальності дослідження аспектів управління рентабельністю підприємства з метою забезпечення його ефективної роботи.

Аналіз показників рентабельності має важливе значення. Його дані використовуються для вибору варіантів формування асортименту та структури продукції, оцінки можливостей додаткового прибутку шляхом збільшення випуску більш рентабельних виробів, як інструмент інвестиційної політики та ціноутворення. Аналіз необхідний для узагальнюючої оцінки рівня рентабельності підприємства і визначення основних напрямів пошуку резервів підвищення його ефективності. Аналіз передбачає оцінку показників рентабельності, вивчення їх динаміки та визначення резервів зростання рентабельності. Оцінка показників рентабельності проводиться методом порівняння фактичного їх рівня з плановим, прогнозованим. Окрім того, порівнюють фактичні темпи зростання показників з темпами зростання, передбаченими планом, прогнозом.

Рентабельність є важливою ознакою фінансової стабільності. Величина прибутку і рівень рентабельності характеризують здатність підприємства здійснювати процес відновлення, його ділову активність. Зростання прибутку і ефективне його використання забезпечує підприємству можливість виробничого і соціального розвитку, підвищує рівень фінансової незалежності та стабільності [10].

В процесі аналізу потрібно перевірити повноту одержання прибутку та ефективність його використання. Джерелами інформації для аналізу рентабельності є звіт про фінансові результати та їх використання форми № 2, фінансовий план та дані бухгалтерського обліку про витрати, фінансові результати та використання прибутку.

Рівень рентабельності доцільно обчислювати з балансового чистого прибула за вирахуванням податку на прибуток та інших обов'язкових платежів (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Динаміка показників рентабельності ПАТ «Запоріжжкокс» за 2016-2018 рр.

№	Показник	2016р.	2017р.	2018р.	Відхилення (+,-), %	Н
---	----------	--------	--------	--------	---------------------	---

					2017/ 2016	2018/ 2017	
1	Рентабельність активів за прибутком до оподаткування	0,12	0,16	0,16	+33,33	0,00	↑
2	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	0,1	0,13	0,13	+30,00	0,00	↑
3	Рентабельність власного капіталу	0,22	0,39	0,3	+77,27	-23,08	↑
4	Рентабельність виробничих фондів	0,15	0,51	0,72	+240,00	+41,18	↑
5	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	0,12	0,16	0,15	+33,33	-6,25	↑
6	Рентабельність витрат	0,13	0,19	0,18	+46,15	-5,26	↑
7	Коефіцієнт реінвестування	3,63	2,23	3,09	-38,57	+38,57	↑
8	Період окупності капіталу	10,51	7,79	7,6	-25,88	-2,44	↓
9	Період окупності власного капіталу	4,61	2,54	3,35	-44,90	+31,89	↓

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49]

Показник рентабельності активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування показує скільки прибутку від звичайної діяльності припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи. У 2016 р. показник склав 0,12. За період 2017-2018 р. показник підвищується, що є в рамках нормативу і показує, що у 2018 р. на одиницю коштів, інвестованих в активи припадає лише 0,16 грн. прибутку від звичайної діяльності.

Показник рентабельності капіталу (активів) за чистим прибутком показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів. За аналізований період показника у 2016 р. склав 0,01 грн, і спостерігається його збільшення у 2017-2018 рр. на рівні 0,04 грн.

Показник рентабельність власного капіталу показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу. Так за аналізований термін спостерігається збільшення даного показника, з 0,22 грн. чистого прибутку на одиницю власного капіталу у 2016 р., до 0,39 грн. у 2017 р. та значне збільшення у 2018 р. до 0,3 грн.

Показник рентабельності виробничих фондів показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю вартості виробничих фондів. Найнижчий

показник спостерігався у 2016 р. і склав 0,15% чистого прибутку на одиницю вартості виробничих фондів проти 0,51% у 2017 р. У 2018 рр. показник показав, що на кожну вкладену у виробничі фонди гривню було отримано 0,72% чистого прибутку.

Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації показує скільки припадає прибутку від реалізації на одиницю виручки. Він дозволяє визначити суму, яка залишається після вирахування собівартості, комерційних і управлінських витрат на покриття інших витрат (інших операційних витрат, відсотків за кредит, податку на прибуток). В 2016-2017рр. значення показника становило 0,12 та 0,16 грн. Тобто в підприємства залишалися деякі кошти для здійснення інших витрат. На кінець досліджуваного періоду кожна гривня виручки дозволила отримати 0,15 грн. прибутку від реалізації.

Рентабельність витрат показує скільки прибутку від реалізації припадає на одиницю витрат на виготовлення і реалізацію продукції. Як правило, підприємство, де менеджмент працює на високому рівні, мають більш високі доходи, оскільки вони краще розпоряджаються доступними ресурсами. В 2016 р. кожна отримана гривня виручки становила 0,13% від чистого прибутку. В 2017 р. рентабельність продажів по прибутку від реалізації становить 0,19 %. На 2018 р. значення показника становило 0,18 %.

Коефіцієнт реінвестування показує скільки чистого прибутку капіталізовано. За аналізований термін відбулось зменшення показника з 3,63 до 3,09.

Період окупності капіталу показує за який період кошти, що інвестовані в активи, будуть компенсовані чистим прибутком. Отже, за умови, що підприємство діяло б на рівні 2016 р. його активи окупилися б протягом 10,5 років. Якби підприємство діяло на рівні 2017 р. його активи подвоїлися б протягом 7,7 років. А якщо підприємство діяло на рівні 2018 р. його активи окупилися протягом 7 років.

Таким чином спостерігається позитивна динаміка всіх показників 2016-2018 рр., які відповідають нормативним значенням. Отже, можна зробити висновок, що за 2016-2018 рр. показники мали позитивну динаміку відносно минулого року, проте прибутковість підприємства не підвищилась. Більшість показників змінювалась в оберненому напрямку відносно нормативу, що говорить про необхідність покращення результативності діяльності.

Аналіз ліквідності та платоспроможності дозволяє визначити, наскільки ефективно здійснюється фінансовий менеджмент на підприємстві, тому доречно розрахувати показники ліквідності та платоспроможності та порівняємо їх в динаміці [15]. Оцінюючи ліквідність підприємства, аналізують достатність оборотних активів для погашення поточних зобов'язань – короткострокової кредиторської заборгованості. (табл. 2.15).

Таблиця 2.15 – Динаміка показників ліквідності ПАТ «Запоріжжкокс» за 2016-2018 рр.

№	Показник	2016р.	2017р.	2018р.	Відхилення (+,-), %		Н
					2017/ 2016	2018/ 2017	
1	Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,43	1,31	1,53	-8,04	+16,52	↑
2	Коефіцієнт ліквідності швидкої.	1,32	1,22	1,27	-7,25	+3,59	↑
3	Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,018	0,002	0,006	-90,7	+265,4	↑
4	Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	1,23	1,13	1,25	-8,33	+ 10,94	≥ 1

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49]

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року. Значення показника ліквідності вище нормативного значення за досліджуваного періоду, тобто підприємство здатне своєчасно погасити всі свої зобов'язання протягом року. В 2016 р. на кожен гривню поточних зобов'язань припадає 1,43 грн. оборотних активів. В 2017 р. ліквідність на кожен гривню поточних зобов'язань припадає

1,31 грн. оборотних активів. В 2018 р. на кожну гривню поточних зобов'язань припадає 1,53 грн. оборотних активів

Коефіцієнт ліквідності швидкої показує скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів. Щодо показника швидкої ліквідності, в 2016 р. підприємство могло швидко погасити 132% поточних зобов'язань. Тобто значення показника відповідає нормативному. В 2017 р. значення показника становило 1,22. На кінець досліджуваного періоду – 1,27, тобто товариство може погасити 127 % своїх зобов'язань.

Коефіцієнт ліквідності абсолютної характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість. Щодо показника абсолютної ліквідності, то в 2016 р. підприємство могло негайно погасити 0,02 грн. поточних зобов'язань. В 2017 р. значення показника становило 0,001, а на кінець досліджуваного періоду у 2018 р. значення відповідало нормативу і становило 0,01.

Значення показника співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості менше одиниці, це означає, що підприємство отримує більше фінансових ресурсів у формі кредиторської заборгованості (у тому числі товарних кредитів), ніж направляє на формування дебіторської заборгованості (в тому числі, товарних кредитів). В 2016-2018 р. значення показника повністю підлягає міжнародному нормативу і становило в 2016 р. 1,23, 2017 р.- 1,13, у 2018 р. – 1,25. В 2018 р. політика управління кредиторською і дебіторською заборгованістю була ефективною, що визначає здатність товариства розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом одного року. Загалом, показники є неоднозначними і потребують досконалої системи управління.

Отримані дані дозволяють зробити висновки про нестабільний рівень ліквідності балансу ПАТ «Запоріжжкокс». Підприємство своєчасно розраховується за своїми поточними зобов'язаннями, що підтверджують значення коефіцієнтів у їх співвідношенні з нормативом. Для достовірної оцінки рівня фінансової безпеки необхідно використати ряд показників, що

характеризують фінансовий стан підприємства та на основі підходу, який передбачає визначення відхилення інтегральної міри відстані рівня фінансового стану i -го підприємства від еталонного і визначити рівень фінансової безпеки:

$$d(A_i, A_0) = \sqrt{\sum_j^n (x_{ij} - x_{0j})^2}, \quad (2.1)$$

де $d(A_i, A_0)$ – інтегральна міра відстані рівня фінансового стану i -го підприємства від еталонного;

x_{ij} – значення j -го показника для i -го підприємства;

x_{0j} – нормативне значення показника [17,10,73].

Визначення рівня фінансової безпеки з використанням вказаного показника є досить зручним та легким, адже не потребує громіздких розрахунків, проте найкраще використовувати даний показник в динаміці.

Якщо, $d(A_i, A_0)=0$, то підприємство досягло оптимального рівня безпеки, а чим більший розрив значень від нормативних, тим нижчий рівень фінансової безпеки. Тому, необхідно використовувати показники, які найбільш точно описують досліджувану галузь.

Ми обрали ряд показників і на основі них будемо визначати рівень фінансової безпеки (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Аналіз фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжюкс»

№	Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Норматив
1	2	3	4	5	6
1	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,49	0,35	0,47	>1
2	Коефіцієнт автономії	0,44	0,33	0,44	>0,5
3	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,78	0,48	0,79	>1
4	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	0,1	0,13	0,13	1
5	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	3,89	3,45	2,01	0,1 – 0,5
6	Коефіцієнт покриття запасів	3,90	3,46	2,01	>1

7	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,018	0,002	0,006	0,2 – 0,5
8	Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,32	1,22	1,27	0,6 – 0,8
9	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,60	0,38	0,54	>0,5
10	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	1,23	1,13	1,25	≥ 1
11	Показник фінансового левириджу	0,11	0,08	0,06	<0,25
Рівень фінансової безпеки		4,40	3,44	2,24	

Примітка. Джерело: розроблено на основі [49,50]

Більш детально динаміка рівня фінансової безпеки наведено на рис. 2.3.

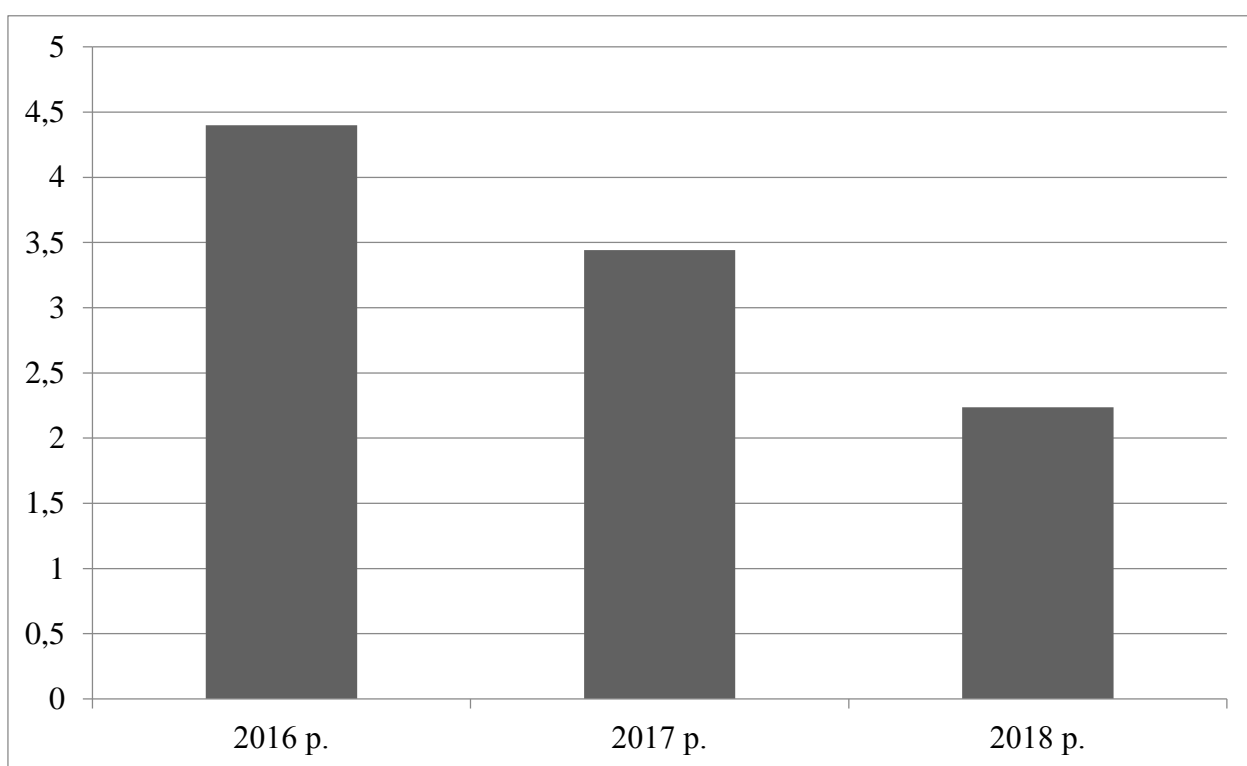

Рис. 2.3 – Рівень фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс» 2016-2018 рр.

Таким чином, відхилення показника ПАТ «Запоріжжкокс» від еталонного значення в 2016 р. склало 4,40, у 2017 р. відбулось зменшення до 3,44. У 2018 р. показник знову знизився і становив 2,24. Незважаючи на несуттєві зміни показника, рівень фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс» можна вважати недостатньо стійким, адже інтегральне значення більше 0, але спостерігається покращення показника, що свідчить про поступове підвищення рівня фінансової безпеки.

Висновки до розділу 2

1. Коксохімічна промисловість має велике значення в розвитку промисловості країни, проте одночасно є досить великим тягарем. На сьогодні підприємство ПАТ «Запоріжжкокс» має ряд проблем, але за досліджуваний період покращує своє фінансово-господарське становище.

2. В основі оцінки фінансових ризиків ПАТ «Запоріжжкокс» лежить виявлення залежності між визначеними розмірами втрат підприємства та імовірністю їх виникнення. У разі втрати прибутку, до чого призводять постійні та неконтрольовані фінансові ризики, підприємства стають неплатоспроможними, тобто фінансово нестійкими, що породжує фінансову небезпеку для успішно працюючих суб'єктів господарювання та його партнерів.

3. Метою оцінки показників фінансового стану підприємства є визначення інтегрального показника фінансової безпеки. Узагальнення досвіду оцінки управління фінансами підприємства довело, що ці показники виступають як у вигляді абсолютних, так і відносних величин. Незважаючи на несуттєві зміни показників в динаміці є покращення фінансового стану, рівень фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс» можна вважати недостатньо стійким, адже інтегральне значення більше не відповідає нормативу, але спостерігається покращення показника в динаміці, що свідчить про поступове підвищення рівня фінансової безпеки.

3 ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «ЗАПОРІЖЖКОКС»

3.1 Розроблення заходів забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах кризи

В умовах постійних змінних чинників зовнішнього фінансового середовища і внутрішніх умов здійснення фінансової діяльності збільшується вірогідність періодичного виникнення кризи підприємства, яка може набувати різних форм. Однією з таких форм є фінансова криза підприємства, що несе найбільші погрози його функціонуванню і розвитку.

Загрозою фінансово-економічній безпеці підприємства є, по-перше, сама ринкова економіка, побудована на конкуренції. По-друге, у країнах де ринок знаходиться у стадії становлення, а значить, багато механізмів не відрегульовано. По-третє, серед інститутів захисту доки недостатньо розроблені норми правового захисту інтересів підприємців. Тіньові економічні стосунки також впливають на безпеку підприємництва.

Захист та забезпечення фінансово безпеки має базуватись на інформаційному випередженні: укладання договорів має ґрунтуватися на всебічному аналізі потенційних контрагентів, що забезпечується службою економічної безпеки з використанням способів і методик конкурентної розвідки. Стратегічні заходи полягають в проведенні наступних робіт:

- формування захищеної корпоративної структури, зокрема вивчення історії створення підприємства і його діяльності;
- забезпечення абсолютної безпеки за допомогою моніторингу поточної ситуації;
- ефективна мотивація і обмеження повноважень керівника підприємства;
- створення умов, що перешкоджають масовому скуповуванню акцій;
- створення системи контролю над кредиторською заборгованістю;
- формування підконтрольної кредиторської заборгованості;
- структуризація активів;
- проведення стратегічної PR-кампанії;
- проведення зваженої кадрової політики.

Давайте коротко розглянемо ці заходи, щоб краще зрозуміти їх суть.

Під формуванням захищеної корпоративної структури розуміється створення такої системи управління і володіння власністю, яка не дозволить загарбникам перехопити управління і розпорядитися власністю без участі акціонерів. До цього ж пункту можна віднести і обмеження повноважень керівника на здійснення крупних операцій або операцій з певним видом майна.

Запропонуємо ряд принципів, впровадження яких у систему безпеки підприємства підвищить її ефективність в умовах кризи:

1) Системність – створення такої системи безпеки, яка забезпечила б захищеність підприємства, його майна, персоналу, інформації, різних сфер діяльності від небезпек і загроз, форс-мажорних обставин. У забезпеченні безпеки підприємства повинні брати участь всі співробітники підприємства. Організаційною формою комплексного використання сил і засобів повинна стати програма забезпечення безпеки підприємства.

2) Своєчасність – виявлення різних деструктивних чинників, вживання заходів щодо запобігання їхній шкідливій дії і нанесення збитку підприємству.

3) Безперервність – система безпеки повинна бути побудована так, щоб вона діяла постійно, захищаючи інтереси підприємства в умовах ризику.

4) Плановість – організованість у функціонування системи безпеки. Діяльність щодо забезпечення безпеки організовується на основі єдиного задуму, визначено в комплексній програмі та конкретних планах за окремими напрямками і підвидами безпеки.

Основне значення системи фінансової безпеки підприємства полягає в тому, що вона повинна мати попереджувальний характер, а основними критеріями оцінки її надійності та ефективності є:

– забезпечення стабільної роботи підприємства, збереження і примноження фінансів і матеріальних цінностей;

– попередження кризових ситуацій, у тому числі різних надзвичайних подій, пов'язаних з діяльністю «зовнішніх» або «внутрішніх супротивників» [52].

Проблеми фінансової безпеки виникають перед кожним підприємством не тільки в кризові періоди, але й під час роботи в стабільному економічному середовищі, комплекс вирішуваних при цьому цільових завдань має істотну відмінність. У режимі стійкого функціонування підприємство при вирішенні завдань економічної безпеки акцентує головну увагу на підтримці нормального ритму виробництва і збуту продукції, на запобіганні матеріальному чи фінансовому збитку, на недопущенні несанкціонованого доступу до службової інформації і руйнування комп'ютерних баз даних тощо. У кризові періоди розвитку найбільшу небезпеку для підприємства становить руйнування його потенціалу (виробничого, технологічного, науковотехнічного і кадрового) як головного чинника життєдіяльності підприємства, його можливостей.

Головний комплекс проблем і основні причини поточного неблагополуччя багатьох промислових підприємств приховуються в:

- незатребуваності продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, у її низькій конкурентоспроможності;
- недоступності інвестиційних ресурсів;
- митних і валютних бар'єрах тощо.

Необхідне розроблення стратегії фінансової безпеки, яке повинна містити:

- характеристику зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства;
- визначення і моніторинг чинників, що зміцнюють або руйнують стійкість його соціально-економічного положення на короткострокову і середньострокову перспективу;
- розроблення економічної політики, що охоплює механізми обліку, які впливають на стан економічної безпеки чинників;
- напрями діяльності підприємства щодо реалізації стратегії.

Організаційними заходами, що мають забезпечити реалізацію стратегії фінансово-економічної безпеки в умовах кризи, є:

- створення координаційного центру на чолі з керівником організації, оперативним органом якого є служба безпеки;
- розроблення і затвердження наказом по підприємству нормативно-методичного забезпечення стратегії;
- ресурсне забезпечення і цільове використанням ресурсів.

Неможливо уявити фінансово захищене підприємство без налагодженої комплексної системи економічної безпеки. Комплекс взаємозв'язаних заходів організаційно-правового характеру, що здійснюються спеціальними органами, службами, підрозділами суб'єкта господарювання, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства і держави від протиправних дій з боку реальних або потенційних фізичних або юридичних осіб, що можуть призвести до істотних економічних утрат та забезпечення економічного зростання в майбутньому.

Механізм управління економічною безпекою доцільно розділити на такий, що забезпечує попереджуючий вплив, та механізм антикризового управління. Попереджувачим управлінням економічною безпекою підприємства є планування стратегій його розвитку, аналіз, прогнозування, планування необхідних змін і своєчасне реагування на події. Під антикризовим управлінням економічною безпекою підприємства слід розуміти реалізацію такого механізму управління, що забезпечує швидке скорочення витрат шляхом негайного реагування на події. Попереджуваче управління економічною безпекою підприємства доцільно здійснювати через асоціації підприємців. Антикризове ж управління економічною безпекою підприємства здійснюється окремим суб'єктом підприємництва. Під антикризовим управлінням розуміють таке управління, яке буде запобігати чи пом'якшувати кризові ситуації в господарська-фінансовій діяльності підприємства. Аналіз досвіду європейських підприємств свідчить про те, що для захисту економічної безпеки підприємства найбільш ефективним способом є комплексний підхід.

До необхідного складового комплексного підходу щодо забезпечення економічної безпеки підприємства входять:

- 1) розробка механізму узгодження інтересів підприємців усередині асоціації;
- 2) розробка та впровадження механізмів самоорганізації суб'єктів підприємництва, що спрямовані на організацію колективного захисту і забезпечення їх безпеки;
- 3) координація діяльності підприємців;
- 4) постійне відстеження ситуацій, які можуть призвести до порушення економічної безпеки суб'єктів підприємництва.

Основними причинами неблагополуччя підприємства є:

- недолік інвестиційних ресурсів,
- висока міра зносу основних виробничих фондів,
- низька конкурентоспроможність продукції і незатребуваність її на внутрішньому і зовнішньому ринках,
- застарілі технології, висока матеріаломісткість виробництва.

Всі управлінські рішення в області забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх погроз найтіснішим чином взаємозв'язані і надають пряму або непряму дію на результати його фінансової діяльності.

Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності ПАТ «Запоріжжкокс» підтвердив те, що підприємство знаходиться в передкризовому становищі і якщо в найближчий час не буде удосконалене традиційне управління, підприємство в найближчі 5 років може збанкрутувати. З метою запобігання цих наслідків ми пропонуємо впровадити на підприємстві алгоритм проведення заходів антикризового управління, причому він повинен бути ініційований не працівниками, а вищим керівництвом та охоплювати всі підпорядковані підрозділи.

Дослідження принципів і механізмів управління фінансовою безпекою промислового підприємства дозволило створити алгоритм впровадження

інструментів заходів забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах кризи (рис. 3.1).

Рис. 3.1 – Алгоритм проведення заходів забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах кризи

Наведений алгоритм, на нашу думку представляє універсальну послідовну схему дій у передкризовій ситуації для промислових підприємств різних галузей економіки та будь-яких форм власності, за допомогою чого можна вирішити наступні питання:

Стратегія фінансової безпеки підприємства має охоплювати:

1) визначення критеріїв і параметрів (кількісних і якісних граничних значень) фінансової системи підприємства, що відповідають вимогам його фінансової безпеки;

2) розроблення механізмів і заходів ідентифікації загроз фінансовій безпеці підприємству і їх носіїв;

3) характеристику їх прояву (сфер локалізації загроз);

4) встановлення основних суб'єктів загроз, механізмів їх функціонування, критеріїв їх дії на економічну (включаючи фінансову) систему підприємства;

5) розроблення методології прогнозування, виявлення і запобігання діям чинників, що сприяють виникненню погроз фінансовій безпеці, проведення досліджень по виявленню тенденцій і можливостей розвитку таких загроз;

6) організацію адекватної системи забезпечення фінансової безпеки підприємства;

7) формування механізмів і заходів фінансово-економічної політики, нейтралізуючих або пом'якшуючих дію негативних чинників [5].

Як бачимо даний алгоритм охоплює всі послідовні етапи проведення антикризових заходів та формування єдиної політики з метою виведення ПАТ «Запоріжжкокс» з кризового становища.

Основним змістом процесу фінансового управління підприємством є підготовка, прийняття і реалізація управлінських рішень по запобіганню фінансовим кризам, їх подоланню і мінімізації негативних наслідків. Особливістю такого управління є те, що через кризисні умови ухвалення управлінських рішень часто здійснюється в обстановці зниження керованості підприємством.

Для здійснення фінансового управління на підприємстві часто створюється спеціальна група висококваліфікованих менеджерів, що володіють особливими повноваженнями. Процес управління фінансовою безпекою пропонується будувати по наступних основних етапах [9]:

1) Проведення постійного моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього діагностування фінансової кризи. Існує безліч методик, що оцінюють фінансовий стан підприємства з метою виявлення погроз банкрутства.

2) Визначення переліку заходів по запобіганню погрозам економічній безпеці. Основними заходами, направленими на нейтралізацію загрози фінансової кризи є:

- страхування фінансових ризик підприємства;
- реалізація зайвих або невживаних активів підприємства;
- вживання заходів по стягненню дебіторської заборгованості;
- скорочення об'єму фінансових операцій на найбільш ризикованих напрямках фінансовій діяльності підприємства;
- економія інвестиційних ресурсів за рахунок припинення реалізації окремих реальних інвестиційних проектів;
- економія поточних витрат;
- оцінка завантаження виробничих потужностей;
- консервація дорогих природоохоронних заходів;
- передача об'єктів невиробничої сфери на баланс органів міської влади і скорочення витрат на їх вміст і ін.

3) Реалізація комплексної програми виведення підприємства з фінансової кризи.

Розвиток підприємства відбувається циклічно, тому підприємство може зіткнутися з таким негативним явищем як фінансова криза підприємства, що передбачає розробку стратегії ефективних антикризових дій для відновлення стабільного функціонування підприємства.

Забезпечення фінансової стабільності є одним із основних завдань керівництва підприємства. Але недосконалість фінансового ринку, законодавчої бази та специфіка функціонування української економіки загострюють проблеми гарантування фінансової безпеки.

Таким чином, управління фінансовими ризиками дає можливість раціонально використовувати ресурси, розподіляти відповідальність, покращувати результати діяльності підприємства та забезпечувати прийнятний рівень ризику.

При забезпеченні нейтралізації фінансових ризиків підприємства можуть використовувати стратегію уникнення ризику та стратегію утримання ризику.

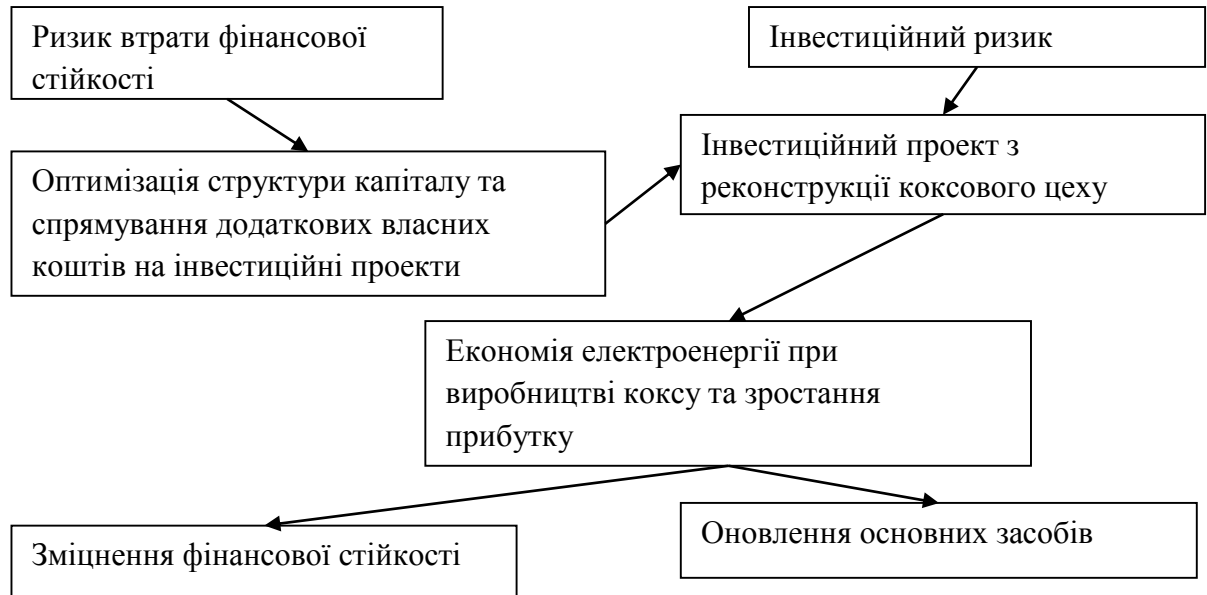

Рис. 3.2 – Структурно-логічна схема реалізації заходів з уникнення фінансових ризиків ПАТ «Запоріжжкокс»

Для нейтралізації фінансових ризиків ПАТ «Запоріжжкокс» доцільно обрати стратегію уникнення ризику в майбутньому, що дозволить сформувати стійкий розвиток у майбутньому. Перевагою приватного акціонерного товариства при нейтралізації ризику втрати фінансової стійкості можна вважати додаткову емісію акцій, яка буде спрямована на ефективні інвестиційні проекти та одночасно оптимізує структуру капіталу товариства.

Отже, ефективне управління підприємством залежить від зваженості підходів до оцінки ризиків при виборі того чи іншого управлінського рішення. Вважаємо за логічне розглядати оцінку ризику як інтегрований етап процесу управління ризиком, що включає якісний і кількісний аналіз ризику, а також зіставлення об'єктивного уявлення про ступінь ризику із суб'єктивним його сприйняттям відповідальним менеджером у своєму рішенні. Варто при оцінюванні ризику підкреслити простоту, ефективність методу і правильність

проведення оцінки. При неправильному визначенні впливу факторів, які посилюють ризик, суб'єкт господарювання ризикує отримати значно більші втрати або збанкрутувати. Однією з основних проблем в практичній діяльності є брак або відсутність необхідної для оцінки ризику інформації. Враховуючи це, найбільш прийнятним методом оцінки ризику є оцінка фінансового стану підприємства, оскільки для її проведення потрібна фінансова звітність підприємств, яка є доступним джерелом інформації.

Вважаємо, що для зменшення впливу ризиків на фінансово-господарську діяльність підприємств необхідно забезпечити: 1) своєчасне та повне надання необхідної інформації; 2) створення резервних фондів з метою покриття можливих збитків і втрат, а також негативних фінансових результатів, додаткових витрат різноманітних ресурсів; 3) оптимізацію управління оборотними активами і поточними зобов'язаннями; 4) раціональну організацію використання фінансових ресурсів.

Тому для забезпечення фінансової безпеки на підприємстві і можливості передбачення ризиків повинна існувати система органів управління фінансовою безпекою, що мають проводити діагностування стану підприємства, прогнозувати можливі загрози та здійснювати низку мір по забезпеченню стабільності системи фінансової зокрема та економічної безпеки підприємства в цілому.

3.2 Розроблення методичного підходу щодо оцінки рівня фінансової безпеки підприємства

Метою запропонованої нами методики оцінювання фінансової безпеки підприємства є розрахунок і прогноз рівня економічної безпеки підприємства, виявлення і оцінювання факторів впливу на рівень кадрової, силової, фінансової складових економічної безпеки підприємств, визначення стратегій забезпечення фінансової безпеки підприємства з урахуванням впливу факторів євроінтеграції.

У запропонованій методиці оцінювання економічної безпеки підприємства машинобудівної галузі (рисунок) на першому етапі необхідним є визначення об'єкта, суб'єктів, завдань оцінювання, компонент ЕБ, критерію та розроблення індикаторів і показників оцінювання.

Під об'єктом оцінювання нами пропонується розглядати рівень фінансової безпеки підприємства, а під суб'єктами оцінювання – керівників підприємства (їх заступників).

Оцінювання фінансової безпеки підприємства доцільно проводити щоквартально з метою постійного моніторингу його діяльності, підвищення конкурентоспроможності на ринку енергетики та підтримання здатності опиратися впливу внутрішніх та зовнішніх загроз у разі створення нового виду діяльності (нового продукту), зміни видів діяльності або підвищення ефективності діяльності підприємства тощо.

Забезпечення економічної безпеки підприємства викликає необхідність у розв'язанні ряду питань, серед яких особливого значення набуває визначення критеріїв, індикаторів та показників оцінювання фінансової безпеки підприємства.

Розглянемо методику оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, запропоновану в роботі різних науковців та узагальнимо її для конкретного підприємства. Згідно з нею інтегральний показник фінансової безпеки підприємства можна визначати в балах як суму відповідних комплексних показників: оцінки ефективності управління, оцінки платоспроможності та фінансової стійкості, ділової активності, фінансової стійкості. Саме, індикаторами рівня складових фінансової безпеки підприємства виступатимуть нормовані значення, розраховані на базі граничних значень вихідних показників за формулою 3.1:

$$x_i = \frac{x_{i\phi}}{x_{iH}}, \quad (3.1)$$

де x_i – ступінь відхилення фактичного значення i -го показника від його нормативного значення;

$x_{iф}$, $x_{iн}$ - відповідно фактичне та нормативне значення i -го показника.

Граничні значення вихідних показників необхідно визначити, виходячи з умови гранично допустимого рівня безпеки, перевищення якого б значило перехід підприємства в зону фінансової небезпеки. Проте, не для всіх з обраних фінансових показників можна визначити нормативні значення, які теоретично обґрунтовані. До того ж їх значення можуть відрізнятися в залежності від виду економічної діяльності підприємства, а в умовах фінансово-економічної кризи для більшості вітчизняних підприємств загальноприйняті у світовій практиці значення є взагалі некоректними. Тому вважаємо доцільним, в якості нормативних значень для вихідних показників використовувати загальноприйняті значення, які характеризують реальний фінансовий стан підприємств на даному етапі розвитку економіки із врахуванням галузевої специфіки та розраховуються за даними статистичної звітності. Математичне виведення оцінок складових фінансової безпеки підприємства:

$$I_j = \sum_{i=1}^n x_{ij} \times a_{ij} \quad (3.2)$$

де I_j – інтегральна оцінка j -тої складової фінансової безпеки підприємства;

x_{ij} – i -тий індикатор j -тої складової;

a_{ij} – ваговий коефіцієнт i -того індикатора в оцінці j -тої складової;

n – кількість індикаторів j -тої складової.

В даному дослідженні вагові коефіцієнти кожного з індикаторів можна визначати експертним шляхом з урахуванням їх пріоритетності. За результатами проведеного дослідження значення цих коефіцієнтів можуть бути наступними (табл. 3.1):

Таблиця 3.1 – Вагові частки індикаторів за складовими фінансової безпеки підприємства

№	Складові фінансової безпеки підприємства	Норматив	Вагові частки індикаторів (a_{ij})
1	2	3	4
1	Рентабельність діяльності (I_p)		
1.1	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	1	0,3
1.2	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	1	0,35
1.3	Рентабельність власного капіталу	1	0,35
2	Ділова активність ($I_{ДА}$)		
2.1	Оборотність активів (обороту)	0,9	0,55
2.2	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність)	1	0,45
3	Ліквідність і платоспроможність ($I_{ЛП}$)		
3.1	Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1	0,5
3.2	Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,2	0,2
3.3	Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	1	0,3
4	Фінансова стійкість ($I_{ФС}$)		
4.1	Коефіцієнт автономії	0,5	0,25
4.2	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,5	0,15
4.3	Коефіцієнт фінансової стійкості	1	0,25
4.4	Показник фінансового левериджу	0,25	0,35

Примітка. Джерело: розроблено на основі [65;32]

Виходячи з наведеної таблиці, інтегральну оцінку фінансової безпеки підприємства можна розрахувати за формулою:

$$I_{ФБП} = I_p \times b_p + I_{ДА} \times b_{ДА} + I_{ЛП} \times b_{ЛП} + I_{ФС} \times b_{ФС} \quad (3.3)$$

де $I_{ФБП}$ – інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки підприємства;

$I_p, I_{ДА}, I_{ЛП}, I_{ФС}$ – інтегральні показники відповідно рентабельності діяльності, ділової активності, ліквідності і платоспроможності, фінансової стійкості;

$b_p, b_{ДА}, b_{ЛП}, b_{ФС}$ – вагові коефіцієнти складових фінансової безпеки підприємства в її інтегральній оцінці.

Після визначення вагових коефіцієнтів експертним шляхом вони можуть приймати наступні значення b_j :

Таблиця 3.2 – Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс»

Складові фінансової безпеки підприємства	b_j	Інтегральний показник		
		2016 р.	2017 р.	2018 р.
I_p	0,27	0,15	0,48	0,57
$I_{да}$	0,22	2,08	2,31	1,79
$I_{лп}$	0,25	1,10	1,00	1,15
$I_{фс}$	0,26	0,68	1,39	1,28
Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки підприємства		0,95	1,19	1,05

Відзначимо, що значущість складових фінансової безпеки та їх індикаторів може відрізнятися залежно від специфіки функціонування підприємства, а також змінюватися для одного і того ж підприємства на різних етапах його життєвого розвитку.

Таким чином, при повній відповідності значень вихідних показників їх нормативним значенням оцінки окремих складових фінансової безпеки підприємства та інтегральна оцінка її рівня дорівнюють 1 (табл.3.3).

Таблиця 3.3 – Інтерпретація отриманого значення показника інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки

Межі показника	Характеристика стану підприємства
$I_{фБП} \geq 1,5$	рівень фінансової безпеки підприємства високий
$1 \leq I_{фБП} < 1,5$	фінансова безпека підприємства має достатній рівень
$0,5 \leq I_{фБП} < 1$	критичний, існує загроза втрати фінансової безпеки
$I_{фБП} < 0,5$	підприємство є фінансово небезпечним

Значення інтегральної оцінки більше 1 означає, що стан фінансової безпеки конкретного підприємства є досить високим.

Отже, можна зробити висновок, що фінансова безпека ПАТ «Запоріжжкокс» має достатній рівень за 2017-2018 рр., адже спостерігається покращення показника в порівнянні з рівнем 2016 р.(рис. 3.3)

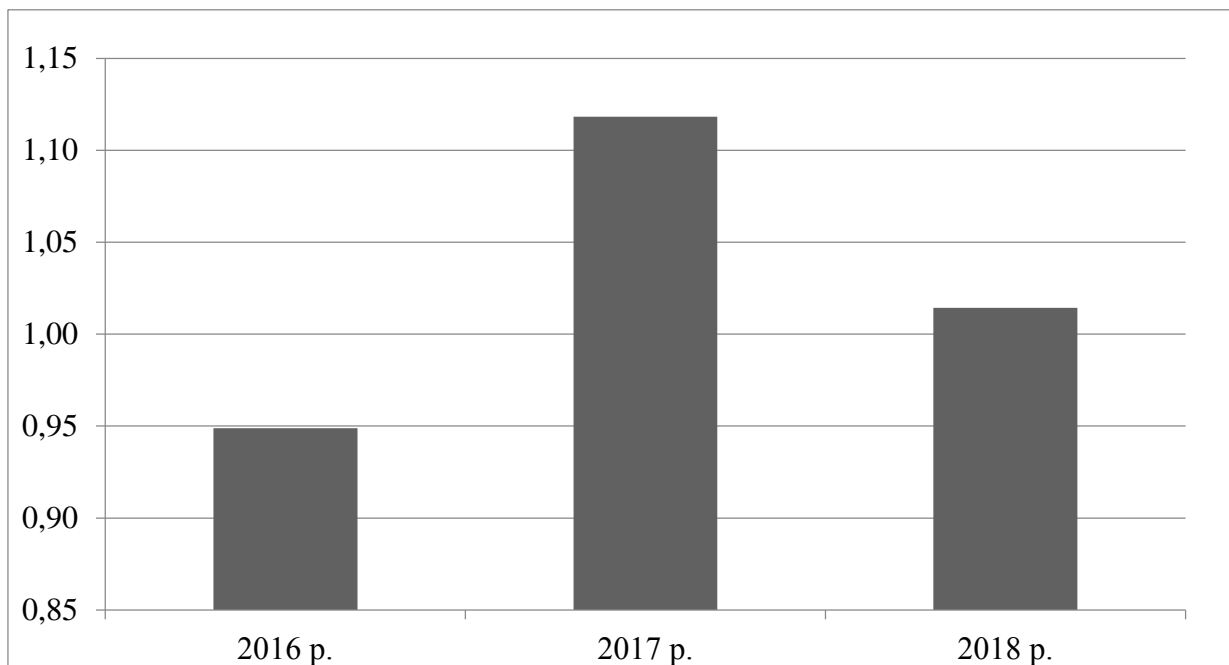

Рис. 3.3 – Динаміка рівня фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс»

Проте, найкращий рівень безпеки спостерігався у 2017 р., але значення показника у 2018 р. є на високому рівні, враховуючи специфіку галузі можна вважати стан підприємства досить стійким.

Спостерігаючи негативну динаміку інтегрального показника, необхідно удосконалювати систему управління ризиками, щоб вчасно визначити рівень ризику та ліквідувати його. Процес управління фінансовою безпекою повинен включати комплекс заходів щодо моніторингу зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, діагностики кризових процесів, оцінка рівня ризику та його можливого наслідку.

Варто зазначити, що недоліками сучасної системи управління фінансовою безпекою є непристосованість фінансового менеджменту до стрімкого розвитку економічних і політичних процесів як в країні, так і за її межами. Найчастіше відбувається боротьба з негативними результатами

зовнішніх та внутрішніх ризиків, а не попередження настання потенційного ризику. Посилення довгострокової фінансової стратегії дозволить нейтралізувати ризик раніше, ніж він вплине на ряд факторів. Досягнення достатнього рівня фінансової безпеки вказує на стабільний розвиток підприємства та його здатність протистояти фінансовим загрозам. Отже, відхилення показника фінансової безпеки від еталонного може сигналізувати про певні прогалини в його функціонуванні, що є поштовхом для проведення аудиту фінансового стану підприємства та удосконалення механізму нейтралізації ризику.

Отже, запропонована методика дозволить комплексно оцінити рівень фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс». Проте, є потреба в подальшому розвитку та удосконаленні питання визначення складу індикаторів фінансової безпеки підприємства, їх питомої ваги в загальній оцінці. Тому для сталого розвитку підприємства доречно проводити систематичний аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, визначення та усунення «слабких місць» діяльності на основі підвищення ефективності використання наявних ресурсів, виробничих потужностей та трудового потенціалу.

Висновки до розділу 3

1. Ефективне управління підприємством залежить від зваженості підходів до оцінки ризиків при виборі того чи іншого управлінського рішення. Для нейтралізації фінансових ризиків ПАТ «Запоріжжкокс» доцільно обрати стратегію уникнення ризику в майбутньому. Перевагою приватного акціонерного товариства при нейтралізації ризику втрати фінансової стійкості можна вважати додаткову емісію акцій, яка буде спрямована на ефективні інвестиційні проекти та одночасно оптимізує структуру капіталу товариства.

2. Забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки є важливою умовою ефективного розвитку економіки підприємств і країни. Сучасний стан економічного розвитку України зумовив формування нових умов функціонування підприємств, які характеризуються високим негативним рівнем впливу зовнішніх чинників на їх економічну захищеність. В процесі управління фінансовою безпекою важливе місце повинно відводитися розробленню і впровадженню в практику господарювання надійних показників-індикаторів, які дозволять об'єктивно оцінити рівень фінансової захищеності підприємства і своєчасно приймати менеджментом ефективні управлінські рішення. Використання на практиці запропонованого методичного підходу вимірювання рівня фінансової безпеки підприємств буде сприяти досягненню цієї мети.

ВИСНОВКИ

Основні наукові результати кваліфікаційної роботи дають змогу вирішити важливе наукове завдання, яке полягає в поглибленні теоретичних засад оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах кризи, оцінюванні рівня фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс», виробленні рекомендацій щодо алгоритму заходів забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах кризи, а також зробити такі висновки й узагальнення:

Фінансова безпека підприємства розглядається як стан, який забезпечує захищеність фінансово-економічних інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах. Виділяють такі структурні елементи фінансової безпеки підприємства: грошову, кредитну, інвестиційну, бюджетно-податкову, фондову та страхову. Встановлено, що фінансовій безпеці підприємства притаманні різного роду ризики: інфляційний, процентний, валютний, зниження фінансової стійкості, неплатоспроможності, кредитний; втраченої вигоди; ліквідності; банкрутства; політико-правовий; інформаційний; криміногенний; неплатоспроможності; інвестиційний; інноваційний; депозитний. Виділено три основні групи методів оцінки та аналізу стану фінансової безпеки підприємств: методи інтегральної оцінки фінансової безпеки; індикаторні методи оцінки фінансової безпеки; методи оцінки фінансової безпеки на основі аналізу можливості банкрутства.

Коксохімічна промисловість має велике значення в розвитку промисловості країни, проте одночасно є досить великим тягарем. На сьогодні підприємство ПАТ «Запоріжжкокс» має ряд проблем, але за досліджуваний період покращує своє фінансово-господарське становище.

Встановлено, що на основі оцінки фінансових ризиків ПАТ «Запоріжжкокс» лежить виявлення залежності між визначеними розмірами втрат підприємства та імовірністю їх виникнення. У разі втрати прибутку, до чого призводять постійні та неконтрольовані фінансові ризики, підприємства

стають неплатоспроможними, тобто фінансово нестійкими, що породжує фінансову небезпеку для успішно працюючих суб'єктів господарювання та його партнерів.

Визначено, що для оцінки інтегрального показника фінансової безпеки необхідно визначити ряд показників фінансового стану підприємства. Узагальнення досвіду оцінки управління фінансами підприємства довело, що ці показники виступають як у вигляді абсолютних, так і відносних величин. Незважаючи на несуттєві зміни показників в динаміці є покращення фінансового стану, рівень фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс» можна вважати недостатньо стійким, адже інтегральне значення більше не відповідає нормативу, але спостерігається покращення показника в динаміці, що свідчить про поступове підвищення рівня фінансової безпеки. Запропоновано впровадити метод інтегрованої оцінки рівня фінансової безпеки підприємства в умовах кризи. Оскільки для повного та глибокого дослідження та аналізу усіх окремих функціональних складових економічної безпеки не достатньо даних, для визначення рівнів інтелектуальної, технологічної, правової, інформаційної, екологічної та ринкової безпеки було вирішено скористатися методом експертних оцінок для визначення вагових коефіцієнтів та використати інтегральний показник фінансової безпеки. Встановлено, що майже всі функціональні складові економічної безпеки підвищили свій рівень безпеки. Виявлено, що протягом 2016-2018 рр. підприємство можна класифікувати як підприємство з достатнім рівнем фінансової безпеки, але все ж таки є перспективи до покращення загального стану підприємства.

Виявлено, що ефективне управління підприємством залежить від зваженості підходів до оцінки ризиків при виборі того чи іншого управлінського рішення. Для нейтралізації фінансових ризиків ПАТ «Запоріжжкокс» доцільно обрати стратегію уникнення ризику в майбутньому.

Визначено, що забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки є важливою умовою ефективного розвитку економіки підприємств і країни. Сучасний стан економічного розвитку України зумовив формування нових

умов функціонування підприємств, які характеризуються високим негативним рівнем впливу зовнішніх чинників на їх економічну захищеність.

Було проведено комплексну оцінку рівня фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс», що дозволило дійти до наступних висновків:

– оцінка фінансової безпеки повинна передбачати визначення комплексного показника фінансового стану підприємства;

– перевага запропонованого підходу щодо комплексного оцінювання ефективності управління підприємством полягає в можливості поєднання кількісної та якісної оцінки фінансової безпеки.

Запропонована методика дозволила комплексно оцінити рівень фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс». Проте, є потреба в подальшому розвитку та удосконаленні питання визначення складу індикаторів фінансової безпеки підприємства, їх питомої ваги в загальній оцінці. Фінансова безпека підприємства ПАТ «Запоріжжкокс» має достатній рівень за 2017-2018 рр., проте спостерігається покращення показника і враховуючи специфіку галузі можна вважати стан підприємства досить стійким.

Використання на практиці запропонованого підходу вимірювання рівня фінансової безпеки підприємств буде сприяти досягненню поставленої мети. Заходи підвищення рівня фінансової безпеки мають бути узгодженими між собою, оскільки застосування одного методу може призвести до зниження або підвищення рівня фінансових ризиків за іншими напрямками фінансової діяльності підприємства. Тому, найбільш ефективним буде таке управління фінансовою безпекою, яке забезпечить комплексне використання заходів підвищення її рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амосов О.Ю. Формування системи оцінки фінансової безпеки підприємства. *Економіка підприємства*. 2012. № 1. С. 8–13.
2. Баженова О. Економічна безпека України: сучасний етап. *Банківська справа*. № 1. 2012. С. 52–61.
3. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія. Київ: Фенікс, 1999. 338 с.
4. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев: Ника-Центр, Эльга, 2006. 776 с.
5. Бондарчук Н. В. Управління системою фінансової безпеки підприємства. *Молодий вчений*. 2018. № 9(1). С. 237–240.
6. Бородіна О.О. Оцінка економічної безпеки підприємства. *Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць: В3 т. Т.1*. Дніпропетровськ: ДНУ, 2003. Вип.183. С. 33–41.
7. Варналій З. С. Основи підприємництва: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2014. 352 с.
8. Воробйова О. І. Фінансова безпека на мікро- та макрорівнях. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2012. № 2. С. 6–10.
9. Вівчар О. І. Специфіка управління системою фінансовоекономічної безпеки бізнесу в умовах турбулентності економічних процесів. *Галицький економічний вісник*. 2016. №2 (49). С. 106–111.
10. Головко О. Г. Моделирование рівня фінансової безпеки підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2016. Вип. 16(4). С. 148–151.
11. Гапак Н. М. Економічна безпека підприємства: сутність, зміст та основи оцінки. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка*. 2013. Вип. 3 (40). С. 62–65.
12. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. № 8. С. 65–67.
13. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01. Київ, 2006. 17с.

14. Демченко І. В. Фінансова безпека суб'єкта господарювання: сутність та умови виникнення. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2010. Т. 1. Вип. 6. С. 35–38.

15. Драч Л. В. Фінансова безпека підприємства в системі національної безпеки України. *Формування єдиного європейського фінансового простору та розвиток світової фінансової думки: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Тернопіль: ВЦ «Вектор», 2016. С.61–64.

16. Євдокимов Ф. І. Узагальнююча оцінка фінансової складової рівня економічної безпеки підприємства. *Екон. пр.ДонНТУ. Сер.екон. Вип. 47*. Донецьк : ДонНТУ, 2002. С. 6–12.

17. Єфімова Г. В., Марущак С. М. Систематизація та ідентифікація загроз діяльності підприємства як передумова управління його економічною безпекою. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 1. С. 77–84.

18. Жовтанецька Я. В. Антикризове управління у системі забезпечення фінансової безпеки банків. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. URL : [http:// global-national.in.ua/archive/15-2017/104.pdf](http://global-national.in.ua/archive/15-2017/104.pdf). (дата звернення 01.09.2019).

19. Зайченко В.В. Економічна безпека підприємства: сутність та основні складові. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. Кіровоград, 2013. Вип. 23. С. 410–414.

20. Зоріна О.А. Основні показники аналізу фінансового стану акціонерних товариств. *Вісник ЖДТУ*. 2010. № 4(54). С. 82–88

21. Єпіфанов А.О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. 295 с.

22. Ильяшенко С. Н. Оценка составляющих экономической безопасности предприятия. *Науч. тр. ДонНТУ*. Донецк, 2002. № 48. С. 16–22.

23. Кальченко О. М. Методичні підходи до оцінювання фінансової безпеки підприємства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 2. С. 244–250.

24. Картузов Є. П. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 10. С. 115–123.

25. Кракос Ю.Б. Управління фінансовою безпекою підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2008. № 1(1). С. 86–97.

26. Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *Бізнес Інформ*. 2019. №7. С. 14–19.

27. Корпан О.В. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2017. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_1_42. (дата звернення 04.12.2019)

28. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія. Київ: Лібра, 2003. 280 с.

29. Кириченко О. А., Кудря І. В. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах кризи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 10. С. 22–26.

30. Кириченко О. А. та ін. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: монографія. Київ: УЕП «Крок», 2008. 401 с.

31. Кузенко Т.Б., Мартюшева Л.С., Грачов О.В., Литовченко О.Ю. Фінансова безпека підприємства : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2010. 304 с.

32. Кузенко Т. Б., Юсвалієва Г. В. Обґрунтування вибору індикаторів для рейтингової оцінки фінансової безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. №2. 2011, Т.1. С. 139–141.

33. Кургузенкова Л. А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 2 (02). С. 29–33.

34. Куцик В. І., Бартиш А. І. Фінансова безпека підприємства як самостійний об'єкт управління: проблеми забезпечення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.4. С. 250–255.

35. Лаврова Ю. В. Фінансова безпека підприємства: класифікація загроз. *Економічний аналіз*. 2011. № 9. Ч. 2. С. 274–277.
36. Лиса О. В. Фінансова безпека суб'єктів господарювання в сучасних умовах. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. Тернопіль: «Економічна думка», 2016. Т. 26. № 1. С. 58–64.
37. Магас Н. В. Рейтингова оцінка фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_5_58 (дата звернення 03.12.2019)
38. Майборода А. В. Фінансова безпека підприємства: теоретичні особливості її системи і місце у структурі економічної безпеки. *Вісник Університету банківської справи*. 2018. № 3. С. 58–65.
39. Малик О. В. Методологія забезпечення фінансової безпеки підприємств за умов інтеграційних процесів. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки: науковий журнал*. 2012. № 4. Т. 2. С. 224–227.
40. Малик О. В. Показники оцінки фінансової безпеки підприємств: критерії та детермінантні характеристики. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки: науковий журнал*. 2014. № 5. Т. 1. С. 263–268.
41. Малик О.В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Хмельницький, 2015. 263 с.
42. Матвійчук Л. О. Концептуальні аспекти фінансової безпеки підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2009. № 4. С. 133–136.
43. Мельник С. І. Сутнісна характеристика поняття «фінансова безпека підприємства». *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2019. № 3. С. 234–239.
44. Мулик Я. І. Сутність поняття «Фінансова безпека підприємства»: систематизація наукових поглядів. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2013. № 3 (80). С. 195–206.

45. Міщенко. С. П. Концептуальні аспекти економічної безпеки підприємств у ринковій економіці. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 2. С. 41–45.

46. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. посіб. Київ : Вища школа, 2014. 289 с.

47. Могиліна Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2016. 24 с.

48. Некрасенко Л. А., Рибалка Ю. М. Складові управління фінансовою безпеки підприємств. *Наукові праці ДПАА. Вип.3.-Т.2. Економічні науки*. Полтава: ПДАА. 2011. С. 162-167.

49. Офіційний веб-сайт ПАТ «Запоріжжкокс». URL : <http://www.zaporozhcoke.com/>. (дата звернення 03.12.2019).

50. Офіційний веб-сайт Smida.gov.ua. URL : <https://smida.gov.ua/db/participant/00191224>. (дата звернення 03.04.2019).

51. Офіційний веб-сайт Метінвест. URL : <https://metinvestholding.com/ua/>. (дата звернення 03.04.2019).

52. Офіційний веб-сайт Державної Служби Статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення 03.04.2019).

53. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств : навч. посіб. К.: КНЕУ, 2000. 406 с.

54. Пономаренко О.Е. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємств. *Економіка розвитку*. 2010. № 1(53). С. 77–80.

55. Піхоцький А. В. Оцінка рівня фінансової безпеки України. *Бізнес інформ*. №3. 2018. С. 276–280.

56. Пивавар І. В. Удосконалення методології оцінки й аналізу рівня економічної безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. №1. 2019.С. 184–191.

57. Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій : Закон України

від від 27.06.1997 № 81. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>.
(дата звернення 03.12.2019).

58. Рзаєва Т. Г. Підходи та показники оцінки фінансової безпеки підприємства за умов конкурентного середовища. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 2(2). С. 246–251.

59. Рета М.В. Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПИ». Серія «Технічний прогрес та ефективність виробництва»*. 2013. № 21. С. 29–37.

60. Рудніченко Є. М. Загроза, ризик, небезпека: сутність та взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2013. № 25 (I). С. 188–195.

61. Сусіденко О. В. Фінансова безпека підприємства: теорія, методи, практика : монографія. Київ : ЦУЛ, 2015. 128 с.

62. Соломіна Г.В. Забезпечення фінансово – економічної безпеки підприємництва: навч. посіб. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 234 с.

63. Стащук О. В. Індикаторний підхід в оцінюванні стану фінансової безпеки акціонерних товариств. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал*. Острог: - НаУОА, 2018. № 9(37). С. 168–173.

64. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2009. 412 с.

65. Турчак В.В. Методика оцінки фінансового потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання. *Молодий вчений*. 2014. №8 (11). 49–52 с.

66. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 815 с.

67. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних і юридичних спеціальностей усіх форм навчання / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.М. Фролова. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 332 с.

68. Хринюк О. С. Сутність фінансового потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2017. №11.1–9 с.
69. Чеберяко О. В., Кривовяз М. А. Ключові підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2016. №5. С. 128–133.
70. Шатохін А. Л., Ігнашкіна Т. Б. Сутність та складові елементи механізму управління економічною безпекою підприємства. *Бізнес Інформ*. 2014. № 3. С. 396–402.
71. Швець Ю.О. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки промислових підприємств. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 25(1). С. 162–168.
72. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Кондор, 2005. 224 с.
73. Шинкар С. М. Оцінка економічної безпеки промислових підприємств: методичні аспекти. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. С. 125–131
74. Фадєєва Г. М., Семченко О. О. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. Вип. 1. С. 52–59.
75. Фещенко О. П. Розрахунок показників фінансового стану господарських товариств з урахуванням нових форм фінансової звітності. *Бізнес Інформ*. 2015. № 2. С. 229–236.
76. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
77. Belas J., Misankova M., Schönfeld J., Gavurova B. Credit risk management : Financial safety and sustainability aspects. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2017. Vol. 7. No. 1. P. 79–94. URL : [http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2017.6.1\(7\)](http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2017.6.1(7)). (дата звернення 03.12.2019).
78. Gagalyuk T. Strategic role of corporate transparency : the case of Ukrainian agroholdings. *International Food and Agribusiness Management Review*,

2017. Vol. 20. Is. 2. P. 257–278. URL : <https://doi.org/10.22434/IFAMR2016.0055>.
(дата звернення 03.12.2019).

79. Tamosiuniene R. Modern approaches in quantifying economic security: Case study of Estonia, Latvia, Lithuania and republic of Moldova. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 2015. vol. 4, No. 4, P. 596–610. URL : [http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2015.4.4\(2\)S](http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2015.4.4(2)S). (дата звернення 03.12.2019).

80. Kozubíková L., Homolka L., Kristalas. The Effect of Business Environment and Entrepreneurs' Gender on Perception of Financial Risk in The Smes Sector. *Journal of Competitiveness*. 2017. 9(1). P. 36–50. URL : <https://doi.org/10.7441/joc.2017.01.03>. (дата звернення 03.12.2019).

81. Giriunas L., Mackevičius J., Valkauskas R. Analytical study and modeling of statistical methods for financial data analysis: Theoretical aspect. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2013. 3(1). P. 43–48. URL : [https://doi.org/10.9770/jssi.2013.3.1\(5\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2013.3.1(5)). (дата звернення 03.12.2019).

Таблиця А.1 – Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2016 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	3855	3517	1269
первісна вартість	1001	7960	9048	1495
накопичена амортизація	1002	4105	5531	226
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	0	198563
Основні засоби:	1010	957949	1017869	707916
первісна вартість	1011	1232538	1405812	721006
знос	1012	274589	387943	13090
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0
знос	1017	0	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	238
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0	74438
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	0
Гудвіл	1050	0	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0	0
Усього за розділом I	1095	961804	1021386	982424
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	203842	216319	75465
Виробничі запаси	1101	167114	148602	53401
Незавершене виробництво	1102	30355	43713	16084
Готова продукція	1103	6314	4791	5943
Товари	1104	59	19213	37
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0
Продовження табл. А.1				
1	2	3	4	5
Депозити перестраховання	1115	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	573238	2359969	597491
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	537208	2825	4963
з бюджетом	1135	19202	61689	99
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	753	1263	513
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	16958	35748	16111
Готівка	1166	0	0	0
Рахунки в банках	1167	16958	35748	16111
Витрати майбутніх періодів	1170	0	476	249
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	3610	130058	726
Усього за розділом II	1195	1354811	2808347	695617
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	2316615	3829733	1678041

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1193	1193	1193
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	405729	346008	87771

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5
Додатковий капітал	1410	0	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0	0

Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	12366	12366	12366
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	913058	1320994	733101
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0	0
Усього за розділом I	1495	1332346	1680558	834431
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	19818	5104	110621
Пенсійні зобов'язання	1505	150262	178209	77041
Довгострокові кредити банків	1510	0	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0	911093
Довгострокові забезпечення	1520	0	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітного періоду)	1534	0	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	0
Усього за розділом II	1595	170080	183313	278855
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	0	0	0
Векселі видані	1605	550	0	750
Поточна кредиторська заборгованість:	1610	1065	957	0
за довгостроковими зобов'язаннями				
за товари, роботи, послуги	1615	730114	1571165	546716
за розрахунками з бюджетом	1620	59396	41694	7365
за у тому числі з податку на прибуток	1621	54002	34885	0
за розрахунками зі страхування	1625	2249	1837	0

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5
за розрахунками з оплати праці	1630	4782	6242	3150
за одержаними авансами	1635	3890	3722	549

за розрахунками з учасниками	1640	2248	2248	2270
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	1871
Поточні забезпечення	1660	9627	16341	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	32
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	368	321656	2042
Усього за розділом III	1695	814189	1965862	564755
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	2316615	3829733	1678041

Таблиця А.2 – Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2017 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	3517	4958	1269
первісна вартість	1001	9048	11972	1495
накопичена амортизація	1002	5531	7014	226
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	419280	198563
Основні засоби:	1010	1017869	799195	707916
первісна вартість	1011	1405812	1267654	721006
знос	1012	387943	468459	13090
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0
знос	1017	0	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0	0

Продовження табл. А.2

1	2	3	4	5
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	238

Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0	74438
Відстрочені податкові активи	1045	0	7947	0
Гудвіл	1050	0	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0	0
Усього за розділом I	1095	1021386	1231380	982424
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	216319	484777	75465
Виробничі запаси	1101	148602	334556	53401
Незавершене виробництво	1102	43713	63455	16084
Готова продукція	1103	4791	85857	5943
Товари	1104	19213	909	37
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	2359969	5901152	597491
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2825	19147	4963
з бюджетом	1135	61689	116824	99
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1263	2569	513
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	35748	9019	16111
Готівка	1166	0	0	0
Рахунки в банках	1167	35748	9019	16111
Витрати майбутніх періодів	1170	476	11785	249
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	130058	468970	726
Усього за розділом II	1195	2808347	7014243	695617

Продовження табл. А.2

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	3829733	8245623	1678041
Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1193	1193	1193
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	346008	315611	87771
Додатковий капітал	1410	0	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	12366	12366	12366
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1320994	2356900	733101
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(3)	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0	0
Усього за розділом I	1495	1680558	2686070	834431
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	5104	0	110621
Пенсійні зобов'язання	1505	178209	219912	1505
Довгострокові кредити банків	1510	0	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0	911093
Довгострокові забезпечення	1520	0	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітнього періоду)	1531	0	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітнього періоду)	1532	0	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітнього періоду)	1533	0	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітнього періоду)	1534	0	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0	0

Продовження табл. А.2

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Призовий фонд	1540	0	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	0
Усього за розділом II	1595	183313	219912	278855
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	0	0	0
Векселі видані	1605	0	0	750
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	957	957	0
за товари, роботи, послуги	1615	1571165	4297511	546716
за розрахунками з бюджетом	1620	41694	156103	7365
за у тому числі з податку на прибуток	1621	34885	148471	0
за розрахунками зі страхування	1625	1837	2265	0
за розрахунками з оплати праці	1630	6242	8489	3150
за одержаними авансами	1635	3722	8447	549
за розрахунками з учасниками із внутрішніх розрахунків	1640	2248	2248	2270
за страховою діяльністю	1645	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	1871
Поточні забезпечення	1660	16341	20351	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	32
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	321656	843270	2042
Усього за розділом III	1695	1965862	5339641	564755
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	3829733	8245623	1678041

Таблиця А.3 – Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2018 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	4958	212
первісна вартість	1001	11972	14 343
накопичена амортизація	1002	7 014	9131
Незавершені капітальні інвестиції	1005	419 280	687855
Основні засоби:	1010	799195	873568
первісна вартість	1011	1267654	1446401

Продовження табл. А.3

1	2	3	4
---	---	---	---

знос	1012	468459	572833
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	1 8 446	26906
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом І	1095	1241879	1593541
Запаси	1100	484 777	1191222
Виробничі запаси	1101	334 556	458191
Незавершене виробництво	1102	63 455	59692
Готова продукція	1103	85 857	32641
Товари	1104	909	640698
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120		0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	5 842 823	5399212
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	19 147	10324
з бюджетом	1135	116 824	226183
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2 569	28860
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	9019	27866
Готівка	1166		
Рахунки в банках	1167	9019	27866
Витрати майбутніх періодів	1170	11785	25790
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0

Продовження табл. А.3

1	2	3	4
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	468 970	
Усього за розділом II	1195	6955914	6909657
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	8 197 793	8 503 198

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1193	1193
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	227840	195853
Додатковий капітал	1410	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	12 366	12 366
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	2309070	3451086
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	2638240	3748269
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Пенсійні зобов'язання	1505	219912	236635
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	4196
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0

Продовження табл. А.3

інші страхові резерви; (на початок звітного періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0
1	2	3	4
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	219912	240831
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	0
Векселі видані	1605		0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	957	1182
за товари, роботи, послуги	1615	4297511	3930322
за розрахунками з бюджетом	1620	156103	66241
за у тому числі з податку на прибуток	1621	148471	58312
за розрахунками зі страхування	1625	2265	2190
за розрахунками з оплати праці	1630	8489	8397
за одержаними авансами	1635	8447	9360
за розрахунками з учасниками	1640	2248	2248
із внутрішніх розрахунків	1645		
за страховою діяльністю	1650		
Поточні забезпечення	1660	20351	19867
Доходи майбутніх періодів	1665	0	
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	843270	474291
Усього за розділом III	1695	5339641	4514098
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	8197793	8 503198

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1 – Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за
2016 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ			
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4460790	4480255
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(3857416)	(3876634)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	603374	603621
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	232502	525141
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	(0)	(0)
Адміністративні витрати	2130	(61604)	(45734)
Витрати на збут	2150	(27121)	(31745)
Інші операційні витрати	2180	(280971)	(710439)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0

Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
--	------	---	---

Продовження табл. Б.1

1	2	3	4
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	466180	340844
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	6082	24121
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(22754)	(20992)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(5495)	(28785)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	444013	315188
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	79696	64626
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	364317	250562
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(0)
II. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	155
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	18880	3196
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	18880	3041
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	3398	6245
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	15482	3204
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	348835	253766
III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Матеріальні затрати	2500	3430486	3529293
Витрати на оплату праці	2505	169259	138072

Відрахування на соціальні заходи	2510	33334	44542
Амортизація	2515	129234	164464
Інші операційні витрати	2520	283075	702429
Разом	2550	4045388	4578800

Продовження табл. Б.1

1	2	3	4
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	466180	340844
IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Середньорічна кількість простих акцій	2600	119325280	119325280
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	0	0
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	3.05314	2.09982
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0	0
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

Таблиця Б.2 – Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2017 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ			
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	8585404	4460790
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(7140283)	(3857416)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	1445121	603374
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0

Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	1124950	232502
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0

Продовження табл. Б.2

1	2	3	4
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	(0)	(0)
Адміністративні витрати	2130	(68951)	(61604)
Витрати на збут	2150	(21919)	(27121)
Інші операційні витрати	2180	(1158898)	(280971)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	1320303	466180
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	4515	6082
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(24339)	(22754)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(8412)	(5495)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	1292067	444013
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	233284	79696
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	1058783	364317
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(0)
II. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0

Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0

Продовження табл. Б.2

1	2	3	4
Інший сукупний дохід	2445	65670	18880
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	65670	18880
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	11821	3398
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	53849	15482
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	1004934	348835
ІІІ. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Матеріальні затрати	2500	6750169	3430486
Витрати на оплату праці	2505	205675	169259
Відрахування на соціальні заходи	2510	7731	33334
Амортизація	2515	99864	129234
Інші операційні витрати	2520	402196	283075
Разом	2550	7465635	4045388
ІV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Середньорічна кількість простих акцій	2600	119325280	119325280
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	0	0
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	8.87308	3.05314
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0	0
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

Таблиця Б.3 – Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2018 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ			

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	9280474	8585404
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0

Продовження табл. Б.3

1	2	3	4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(7755143)	(7140283)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	1453331	1445121
Валовий: збиток	2095	0	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	2330788	1124950
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	0	(0)
Адміністративні витрати	2130	(89669)	(68951)
Витрати на збут	2150	(33986)	(21919)
Інші операційні витрати	2180	(2266056)	(1158898)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	1394408	1320303
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	0	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	383	0
Інші доходи	2240	8007	4515
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(27707)	(24339)
Втрати від участі в капіталі	2255	0	(0)

Інші витрати	2270	(13158)	(8412)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	1361933	1292067
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	0	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(243648)	233284

Продовження табл. Б.3

1	2	3	4
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	1118285	1058783
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	0	(0)
II. СУКУПНИЙ ДОХІД		0	
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	(10067)	65670
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	(10067)	65670
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(1812)	11821
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	(8255)	53849
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	1110030	1004934
III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Матеріальні затрати	2500	8120414	6750169
Витрати на оплату праці	2505	273573	205675
Відрахування на соціальні заходи	2510	56853	7731
Амортизація	2515	119436	99864
Інші операційні витрати	2520	354510	402196
Разом	2550	8924786	7465635
IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ		0	
Середньорічна кількість простих акцій	2600	119325280	119325280
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	119325280	119325280
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	9.37147	8.87308
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0	0

Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0
--------------------------------	------	---	---

Декларація академічної доброчесності

здобувача вищої освіти ЗНУ

Я, Олійник Олександра Вікторівна, студентка 2 курсу, денної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування, освітньої програми «Фінанси і кредит», адреса електронної пошти: burdylo0997@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Удосконалення оцінки рівня фінансової безпеки ПАТ «Запоріжжкокс» в умовах кризи» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям *академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи*, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

Бугай В. З.

Дата _____

Підпис _____

Олійник О.В.